

Nr 9/1995

Europas val och Sveriges

Tobias Krantz

Förord

Söndagen den 17 september 1995 går svenska folket för första gången till valurnorna för att utse landets EU-parlamentariker. Detta val kommer förhoppningsvis att medföra en intensifiering av vår inhemska debatt om hur unionen skall utvecklas i framtiden. Det är hög tid att, i det offentliga rummet, ingående diskutera Unionens framtida vägval. I vilken utsträckning, och inom vilka områden, skall tvingande beslut kunna fattas mot enskilda staters vilja? Vilka områden lämpar sig att hanteras inom unionens ramar? Hur skall makten framgent fördelas mellan de överstatliga och mellanstatliga organen inom Unionen? Vilken vikt skall läggas vid folkligt inflytande och kontroll respektive institutionell effektivitet?

För dem som snabbt vill sätta sig in i hur de svenska partierna förhåller sig till dessa avgörande frågor är Tobias Krantz rapport av stort värde. Han har lagt ner ett omfattande arbete på att granska de sju riksdagspartiernas syn på EU:s framtida utveckling. Krantz, som studerar statskunskap vid Uppsala universitet, visar bland annat att det inhemska Europapolitiska landskapet, i viktiga hänseenden, är ett annat än det vi vant oss vid i inrikespolitiken.

Stockholm i juni 1995

Johan Andersson Sundeen
Projektledare

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund och syfte	3
1.2 Avgränsningar	4
1.3 Metod och metodproblem	4
2. Fyra framtidsvägar	6
2.1 EU:s konstruktion	6
2.2 Två dimensioner - fyra strategier	6
2.3 En analysmodell	12
3. Riksdagspartierna	15
3.1 Moderaterna	15
3.2 Folkpartiet	20
3.3 Kristdemokraterna	24
3.4 Centern	29
3.5 Socialdemokraterna	34
3.6 Vänsterpartiet	41
3.7 Miljöpartiet	45
4. Slutsatser	50
4.1 Partiernas positioneringar	50
4.2 Ett nytt politiskt landskap?	55
5. Referenser	57
Otryckt material	57
Tryckt material	57

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

13 november 1994 anordnades en folkomröstning om huruvida Sverige skulle bli medlem av Europeiska Unionen eller inte. Efter ett klart ja i omröstningen beslöt riksdagen att ansluta Sverige från och med 1 januari 1995. I och med detta gick den svenska Europapolitiska debatten in i ett nytt skede, från att nästan uteslutande ha handlat om medlemskap eller ej till att i stället omfatta frågor om hur vi vill att Europeiska Unionen framgent skall utvecklas.

Den nya situationen har ställt den politiska arenans främsta aktörer – partierna – inför uppgiften att formulera visioner och idéer om hur de önskar se EU i framtiden. Två händelser inom en inte alltför avlägsen framtid har bidragit till att accelerera och intensifiera partiernas programarbete inom Europapolitiken. I september väljer svenska folket för första gången i direkta val sina 22 representanter till Europaparlamentet och om knappt ett år inleds 1996 års regeringskonferens inom EU, vars syfte är att reformera och revidera unionens fördrag.

Nästa års regeringskonferens kommer att ta upp flera frågeställningar som tidigare diskuterats mycket lite i svensk debatt. Det handlar bland annat om huruvida överstatligheten i EU skall öka, om parlamentet skall ges ökat inflytande och om unionen skall gå vidare mot gemensam valuta och gemensamt försvar. Bakom dessa potentiellt konfliktfyllda frågor finns en mer djupgående ideologisk motsättning mellan skilda integrationsstrategier för unionens utveckling. Docent Sverker Gustavsson, verksam vid Uppsala universitets statsvetenskapliga institution, urskiljer främst fyra strategier - federalism, gaullism (konfederalism)¹, funktionalism och rättsliberalism. Var och en representerar en klart avgränsad, distinkt uppfattning om hur unionens institutioner bör vara uppbyggda, maktbalansen dem emellan och formerna för demokratiskt inflytande.

---

¹ Gustavsson, "United states of Europe?" och "Ett demokratiskt Europa?" betecknar den riktning som säger nej till såväl ökad överstatlighet som att denna borde få en egen maktbas - gaullism. Konfederalism synes mig dock vara ett betydligt mera vedertaget begrepp varför detta används genomgående i denna uppsats.

Syftet med denna rapport är att, utifrån Sverker Gustavssons definitioner och modeller, söka utreda vilken integrationsstrategi respektive riksdagsparti omfattar. Att omfatta en viss integrationsstrategisk riktning innebär inte att partiet i fråga motsvarar strategins idealtyp eller att de indikatorer som jag använder mig av tydligt placerar partiet i ett visst läger, utan att en sammanvägd bedömning av analysen visar att partiet har mer gemensamt med det som karakteriserar en viss integrationsstrategi än det har gemensamt med det som är symptomatiskt för en annan strategi.

1.2 Avgränsningar

Avgränsningar har gjorts i såväl rum som tid. Min uppsats omfattar endast de partier som efter höstens val finns representerade i riksdagen. Dessutom har jag beträffande den politiska debatten i svensk press valt att bevaka utvecklingen med början efter folkomröstningen fram till och med slutet av april. Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet har emellertid följts till utgången av maj månad. Samma avgränsning gäller för de motioner partierna har lagt fram i riksdagen.

Båda dessa tidsmässiga avgränsningar ter sig naturliga. Det är först efter omröstningen som en verklig diskussion om hur EU bör utvecklas har kommit igång och partierna har börjat formulera övergripande EU-visioner. För de forna nej-partierna, vänsterpartiet och miljöpartiet, gäller detta självfallet i högre grad än för de tidigare ja-partierna. De fyra borgerliga partierna har dock sedan tidigare gällande Europapolitiska program och skrifter, vilka har kommit till användning i uppsatsen. Materialet på denna punkt sträcker sig fram till och med slutet av maj. Skrifter utgivna efter denna tidpunkt har därför inte beaktats.

1.3 Metod och metodproblem

Den metod jag har begagnat mig av är att, med utgångspunkt i Sverker Gustavssons definitioner och modeller, med hjälp av källmaterialet försöka hänföra riksdagspartierna till en av de fyra integrationsstrategiska riktningarna – federalism, konfederalism, funktionalism och rättsliberalism. Det har under arbetets gång naturligtvis uppstått en hel del metodproblem, varav jag nedan diskuterar de mest principiella och grundläggande.

Tolkningsskedet har medfört ett betydelsefullt metodologiskt problem. Politiska skrifter av det slag jag använder i min undersökning är inte sällan oprecisa, och en åsikt framförd i ett sammanhang kan motsägas av vad som sägs på annat ställe i skrift eller refererat tal. Det kan också med tiden inträffa förändringar i partiernas politiska överväganden. Det är därför viktigt att ha klart angivna principer för hur ett partis position skall tolkas om konflikter uppstår.

Den första principen grundar sig på dokumentens eller uttalandenas dignitet. Åsikter antagna av officiella, formella organ inom partierna går före uttalanden gjorda av representanter för partiet i massmedia. Det innebär att om en framförd åsikt från en partirepresentant i pressen står i kontrast till ställningstaganden i partiprogrammet, så är det partiprogrammets ståndpunkt som betraktas som partiets position. Skulle det finnas en konflikt mellan en riksdagsmotion och ett program som antagits inom partiet är det programmet som visar partiets åsikt. Om det är så att olika partiföreträdare ger skilda besked är det företrädarens ställning inom partiet som avgör vad som skall anses som karaktäristiskt för partiet. Partiledarens ståndpunkt väger tyngre än exempelvis en vanlig riksdagsledamots.

Den andra principen rör den tidsmässiga aspekten. Finns skilda åsikter om en sakfråga och dokumenten eller uttalandena är på samma dignitetsnivå är det placeringen i tiden som bestämmer vad som är partiets position. En i tiden senare avgiven åsikt anses spegla partiets inställning bättre än en tidigare avgiven åsikt. Om exempelvis den socialdemokratiske Europaministern Mats Hellström i januari skulle ha motsatt sig ökad överstatlighet inom EU men han i en artikel i mars hävdar motsatsen så är det marsståndpunkten som gäller.

2. Fyra framtidsvägar

2.1 EU:s konstruktion

Europeiska Unionen, så som den ser ut efter den senaste fördragsändringen i Maastricht i december 1991, är på många sätt en vad beträffar beslutsmekanismer och institutionell konstruktion egenartad skapelse. Flera renlärliga företrädare för de integrationsstrategier vi kommer att möta nedan skulle utan tvivel vilja kalla EU för ett konstitutionellt monster. För faktum är att unionens uppbyggnad inte grundar sig på en teoretisk hållning till hur EU:s konstruktion bör vara. I stället har ett flertal principer för europeisk integration blandats med varandra under årens lopp.

EU:s struktur rymmer tankar om såväl överstatlighet som mellanstatlighet. Den vill förverkliga både idén om nationalstaten som den viktigaste arenan för att skapa demokratisk legitimitet och uppfattningen att överstatligt beslutsfattande kan legitimeras demokratiskt. Unionens institutioner symboliserar i sig själva de olika dragen i EU:s konstitution. Ministerrådet är mellanstatlighetens stora bastion, medan parlamentet och kommissionen är uttryck för de överstatliga tendenserna.²

Gemensamt för de olika integrationsstrategierna är att de vill att EU:s uppbyggnad skall grunda sig på en konsekvent princip. Denna princip förverkligande i utvecklandet av Europeiska Unionen leder till att det som av integrationsstrategin i fråga betraktas som avarter i institutionernas sätt att verka försvinner.

2.2 Två dimensioner - fyra strategier

Den europeiska integrationsprocessen rör sig utmed två dimensioner. Den första dimensionen handlar om frågan om ökad överstatlighet inom unionen, den andra om överstatligheten skall ha en egen demokratisk maktbas.³

---

² Denna uppsats innehåller inte någon övergripande genomgång av EU:s struktur och beslutsmekanismer. En utmärkt analys av unionens historia och sätt att fungera erbjuder Saeter 1993. Enkla och överskådliga fakta tillhandahålls av bland annat EG-Faktapärmen 1993.

³ Gustavsson "Ett demokratiskt Europa?", 3-4

Med överstatlighet avses i detta sammanhang det arrangemang som gör det möjligt för EU att fatta kollektivt bindande beslut enligt majoritetsprincipen, dvs att en majoritet länder kan driva igenom ett beslut som också de stater som var emot förslaget tvingas att rätta sig efter.⁴ Det strikt mellanstatliga synsättet, vilket alltså måste anses vara det dominerande i internationellt beslutsfattande, bygger på tanken om enhällighet. För att ett beslut skall komma till stånd måste alla länder vara överens. Beslut som länder inte har stött be - höver de heller inte följa.

Skild från diskussionen om ökad överstatlighet måste frågan om överstatligheten skall ha en egen demokratisk maktbas hållas. Det följer inte av någon slags inre logik att en person som kräver ett större inslag av överstatlighet också vill att överstatligheten skall ges en egen maktbas i unionens konstitution. På samma sätt är det inte nödvändigt att kombinera krav på minskad överstatlighet med idén om att den överstatlighet som finns inte skall ha en egen maktbas.

Med egen maktbas för överstatligheten avses att överstatligheten härleder sin rätt att fatta beslut, sin legitimitet, från ett av medlems - staterna i sig själva oberoende och fristående organ. Överstatligheten har inte sin grund i den legitimitet som de enskilda länderna kan ge den utan söker sitt rättfärdigande i en separat överstatlig institu - tion.⁵ Inom EU är det Europaparlamentet som är/skulle kunna utgö - ra överstatlighetens egen maktbas.

Med utgångspunkt i ställningstagandena längs de två dimensio - nerna går det att fastställa fyra olika grundhållningar i integrations - problematiken - federalism, funktionalism, rättsliberalism och kon - federalism.

---

⁴ Gustavsson "Ett demokratiskt Europa?", 2, nämner också två andra kriterier på överstatlighet, nämligen för det första att överstatlig rättsutveckling har företräde framför rättsutveckling initierad av medlemsländerna och för det andra att överstatliga lagar är direkt tillämpbara i de enskilda staterna utan att dessa själva måste fatta motsvarande beslut. I min definition väljer jag att primärt ta fasta på det kriterium som har med de direkta formerna för och konsekvenserna av beslutsfattandet att göra. Med andra ord kan sägas att jag prioriterar den politiska framför den juridiska aspekten.

⁵ Den exakta definitionen är min egen men resonemanget är hämtat från Gustavsson, "Ett demokratiskt Europa?" .

Federalismen svarar ja både på frågan om ökad överstatlighet och den om överstatligheten skall ha en egen maktbas. Slutmålet för federalisten är att Europeiska Unionen utvecklas till en federation, en förbundsstat.⁶ Federationen bygger på en kompromiss mellan de båda principerna en man, en röst, vilken utmärker enhetsstaten, och en stat, en röst, vilken kännetecknar statsförbundet. Federala parlament, exempelvis USA:s kongress, är därför i regel konstruerade med ett tvåkammerssystem där respektive princip dominerar var sin kammare.⁷

Centralt för federalismen är dess kritik mot det som brukar kallas unionens demokratiska underskott. Det finns ett flertal sätt att beskriva och definiera detta förhållande. Huvudpoängen är emellertid att den överstatliga maktutövningen inte legitimeras av ett direkt överstatligt demokratiskt organ. Beslutsfattandet är överstatligt men det demokratiska ansvarsutkrävandet begränsas till varje enskild stat var för sig.⁸

Problemet skulle kunna exemplifieras på följande sätt: Pondera att Sverige vid en omröstning i ministerrådet blivit nedröstat i en poli-

---

⁶ Gustavsson "United states of Europe?", 38 och Gustavsson "Ett demokratiskt Europa", 4ff.

⁷ Gustavsson "Ett demokratiskt Europa?", 6. Det bör påpekas att federalism är en ideologisk strömning som kan innebära såväl centralisering som decentralisering. I detta sammanhang är det främst maktförskjutningen från de enskilda staterna till EU-nivån, det vill säga centralisering, som är rimligt och relevant att beakta. Europeiska Unionens överstatliga nivå är för närvarande alltför svag och obetydlig till omfattning - ur ett federalt perspektiv - för att det skulle vara federalismens decentraliseringskomponenter som borde sättas i förgrunden i förverkligandet av Europas förenta stater. För ytterligare diskussion kring vad federalism och federationer innebär kan hänvisas bland annat till Krantz 1994:6f, där det om inte annat finns referenser till goda skriftställare med synpunkter som kan vara värda att ta del av.

⁸ Tre krav måste uppfyllas för att demokrati skall anses råda, anser Gustavsson "Ett demokratiskt Europa?", 3. "Det räcker inte med yttrande- och organisationsfrihet [kriterium ett, min anm] samt allmän och lika rösträtt [kriterium två, min anm]. Det skall också gå att skifta regering [kriterium tre, min anm]. Det tredje kriteriet är det som har mest relevans för diskussionen om det demokratiska underskottet och därför kommer till användning här.

tisk sakfråga och att Sverige i enlighet med den överstatliga principen därför måste åtlyda beslutet – hur skall svenska medborgare kunna ställa de ansvariga politikerna, som drev igenom beslutet, till svars och avsätta dem? Svaret är att möjligheten inte existerar.

För federalisten är lösningen på dilemmat uppenbar. Genom att skapa ett direktvalt demokratiskt organ, ett parlament, med lagstiftningsmakt försvinner det demokratiska underskottet. Den europeiska befolkningen utser i val en beslutande församling som det regelbundet finns möjlighet att utkräva ansvar av. Det går därmed att avsätta de politiska beslutsfattarna. Med denna modell skulle det för den nämnde svenske väljaren misshagliga beslutet ha fattats av en politisk majoritet i Europaparlamentet. Genom att lägga sin röst på partier med motsatt åsikt kan han – precis som på den nationella arenan – visa sitt missnöje med den förda politiken och, om tillräckligt många andra européer delar hans uppfattning, få till stånd en ny parlamentsmajoritet med annan politisk inriktning.

För den funktionalistiska skolan upplevs det demokratiska underskottet inte som något direkt problem. Funktionalismen vill ha ökad överstatlighet och delar federalisternas vision om en allt mer fördjupad integration av Europas länder, men säger bestämt nej till att förse denna överstatlighet med en egen maktbas.⁹

Den grundläggande idén inom funktionalismen är effektivitetstanken. Det viktigaste för att ge Europeiska Unionen legitimitet hos den europeiska befolkningen är inte att beslutsordningen klarar de krav federalisterna ställer upp, utan att EU förmår möta de önskemål om bättre levnadsvillkor som människor har. Människor är till syvende och sist egentligen inte intresserade av hur besluten kommer till utan av vad som åstadkoms.¹⁰

För funktionalisterna är det resultatet som räknas. Och resultaten blir bättre om det blir svårare att utöva ansvarsutkrävande på överstatlig nivå. En organisation uppbyggd enligt funktionalistiskt mönster har nämligen fördelen av den överstatliga auktoriteten, att kunna uträtta saker och ting utan att alla är överens, samtidigt som

---

⁹ Gustavsson "Ett demokratiskt Europa?", 4

¹⁰ Ibid, 9

den inte har den "nackdelen" att beslutsfattarna vid återkommande tillfällen måste möta väljarna i allmänna val. ¹¹

I ljuset av detta resonemang ter sig det demokratiska underskottet som ett marginellt problem. Det är genom att visa på förbättringar som EU:s beslut får sin demokratiska legitimitet. Överstatlig demokrati gör arbetet inom unionen mera tungrott, producerar sämre resultat och undergräver därmed befolkningens förtroende för det europeiska projektet. Att inte uppfylla de formella grundkraven på demokrati, vari ingår möjligheten att utkräva ansvar, blir på så sätt – paradoxalt nog – en förutsättning för ett annat viktigt inslag i demokratin, nämligen medborgarnas förtroende för det politiska systemet.

Konfederalismens inställning till den europeiska integrationsprocessen är på många sätt raka motsatsen till federalismens – konfederalisterna säger till skillnad från federalisterna nej till både ökad överstatlighet och till en egen maktbas för överstatligheten. ¹² De båda strategierna är dock ense i ett avseende: de ser det demokratiska underskottet som ett betydelsefullt problem. Deras respektive lösningarna skiljer sig emellertid åt diametralt.

När federalisterna vill ge överstatligheten en egen maktbas, för att lösa problemet med att det inte finns balans mellan överstatligheten och möjligheten att utkräva ansvar, vill konfederalisterna gå i rakt motsatt riktning. Genom att tränga undan majoritetsprincipen som beslutsprocedur och slå vakt om de enskilda staternas suveränitet försvinner det demokratiska underskottet, enligt det konfederala synsättet. ¹³

Om det inte finns något överstatligt beslutsfattande uppstår naturligtvis inte heller det ovan relaterade problemet, att det inte går att utkräva ansvar för överstatligt fattade beslut. Demokratins naturliga arena blir i detta tänkande nationalstaten. Varje folk får i sitt lands politiska organ ställa sina ledare till svars för vad de utträttar utrikespolitiskt. Ansvarsutkrävandet blir relativt okomplicerat eftersom regeringen med denna modell inte kan undfly ansvar genom att

---

¹¹ Ibid

¹² Ibid :4

¹³ Ibid, 8

hänvisa till att dess linje förlorat vid en majoritetsomröstning inom EU.

Den rättsliberala hållningen, till sist, befinner sig i motsatsställning till funktionalismen. Rättsliberaler vill ha en demokratiskt legitimerad överstatlighet för att motverka det som för funktionalisterna är det viktigaste – att överstatligheten förstärks i akt och mening att öka unionens effektivitet.¹⁴

Rättsliberalismen har, åtminstone så här långt, i mångt och mycket kommit att förknippas med en särskild politisk ideologi – nyliberalismen. De ledande rättsliberalerna har nämligen inte bara en uppfattning om hur Europa institutionellt bör se ut, utan också vilket politiskt innehåll som bör främjas. Det är en extremt marknadsliberal politik som strategins anhängare vill se genomföras i Europa.¹⁵

Rättsliberalerna förespråkar att det upprättas en författning för Europa, vars syfte delvis bör vara att förhindra utvecklandet av en välfärdspolitik på europeisk nivå. Rättsliberalerna tänker sig höga krav på kvalificerade majoriteter i båda de kamrar som de vill att det europeiska parlamentet skall bestå av. Parlamentets ena kammare skall främst vara en representant för medlemsstaterna, och den andra skall representera den europeiska befolkningen i sin helhet. Flytande valutor och ömsesidigt erkännande av nationella standarder bör också grundlagsfästas, anser rättsliberalerna.¹⁶

Innebörden i de fyra integrationsstrategierna – federalism, funktionalism, konfederalism och rättsliberalism – sammanfattas i figuren på nästa sida.

---

¹⁴ Ibid, 5

¹⁵ Ibid

¹⁶ Ibid. Framstående rättsliberala tänkare är bland andra James M Buchanan (Europe's constitutional future 1990) och Peter Bernholz (A proposal for a European constitution 1993).

Fig 1 Fyra grundhållningar till europeisk integration

Starkare överstat?

		Ja	Nej
Överstat med egen maktbas?	Ja	FEDERALISM	RÄTTSLIBERALISM
	Nej	FUNKTIONALISM	KONFEDERALISM

Källa: Gustavsson "Ett demokratiskt Europa?"

2.3 En analysmodell

Vi kan nu ställa upp en enkel modell för att analysera partiernas ståndpunkter utifrån de fyra integrationsstrategiska positionerna. Jag väljer att göra det med hjälp av tre indikatorer, vilka fortsätt - ningsvis kommer att styra min undersökning.

Den första indikatorn kommer att betecknas som explicit (principiell) till skillnad från de andra två, vilka benämnes implicita. Den explicita indikatorn ger svar på om partierna har en uttalad in - ställning till i vilken integrationsstrategisk riktning Europeiska Unionen bör gå eller åtminstone tydliga preferenser beträffande åt vilket håll unionen inte skall röra sig. Tanken med att ha en indika - tor där partierna får vara med och bedöma sig själva är delvis att på så sätt kunna få en mer heltäckande bild av de integrations - strategiska positioneringarna, men än mer att undersöka om de sätt på vilka partierna ser på sig själva i de europeiska integra - tionsfrågorna stämmer överens med deras praktiska ställnings - taganden i skilda sakfrågor.

De implicita indikatorerna härleds direkt från de två tidigare dis - kuterade dimensionerna. Den ena indikatorn rör därför frågan om ökad överstatlighet (överstatlighetsindikatorn) och den andra huruvida denna överstatlighet skall ha en egen maktbas, demo - kratisk legitimitet (demokratiindikatorn).

Överstatlighetsindikatorn avhandlar primärt om majoritetsprin - cipens användningsområde skall utvidgas, det vill säga användas

inom fler politiska sektorer än i dag, sektorer som för närvarande har enhällighet som grundprincip.¹⁷

Under denna rubrik kommer särskilt partiernas attityder till den ekonomiska och monetära unionen (EMU) att studeras. Inför det av en gemensam europeisk valuta innebär onekligen att ett om råde som tidigare varit en nationell angelägenhet och möjligen föremål för mellanstatligt samarbete övergår till den överstatliga beslutsfären. Den fråga som ställs till partierna är om de principiellt är positiva eller negativa till tanken på en monetär union och ett svenskt deltagande i en sådan.

På samma sätt kommer inställningen till ett eventuellt framtida gemensamt försvar inom EU:s ram att tas upp till behandling. Möjligheten av att ett sådant på sikt kan skapas nämns i Maastrichtfördraget. Vid konferensen i Maastricht 1991 beslöts också att Västeuropeiska unionen, VEU, skulle bli en integrerad del av unionens utveckling.¹⁸ Det är därför rimligen via VEU som det gemensamma försvaret skulle kunna utvecklas. Med gemensamt EU-försvar kommer i denna framställning att avses ett försvar som är helt integrerat med unionen och som därför omfattar samtliga medlemsstater. För Sverige innebär detta att vi måste överge den militära alliansfriheten och till att börja med vara öppna för ett medlemskap i VEU. Partier, vilka säger nej till att Sverige bör förfara på detta sätt, säger i och med detta – med denna definition – också nej till att ett gemensamt EU-försvar upprättas. Eftersom frågan om ett gemensamt EU-försvar inte har ställts, behöver positiva ställningstaganden till ett VEU-medlemskap inte nödvändigtvis innebära att partiet i fråga slutligen ansluter sig till idén om ett EU-försvar, men VEU-positivismen kan ses som ett ganska säkert förebud om en sådan inställning.

Som tidigare nämnts finns det redan i dag en hel del överstatliga inslag inom EU. En renlärig konfederalist vill därför helst minska och slutligen helt reducera överstatligheten. Jag väljer emellertid att låta dem som accepterar (om än kanske motvilligt) den nuvarande

---

¹⁷ Med majoritetsprincip menas att besluten inte fattas enhälligt, utan med någon form av majoritet, enkel eller kvalificerad.

¹⁸ Saeter 1993, 131f

överstatligheten benämns konfederalister tillsammans med dem som kräver minskad överstatlighet. Den viktigaste skiljelinjen går nämligen mellan dem som kräver ökad överstatlighet (funktionalister och federalister) och dem som inte gör det.

Demokratiindikatorn kommer helt enkelt att mäta om partierna vill att det organ för överstatlig demokratisk legitimering som finns, Europaparlamentet, skall få ökat inflytande eller inte. Nedan följer en enkel sammanfattning av det resonemang som har förts i detta avsnitt (fig 2):

Fig 2 Analysschema för integrationsstrategisk positionering

A. Explicit (principiell) indikator

Ansluter sig partiet i sina övergripande resonemang till någon av de fyra integrationsstrategierna?

B. Implicit indikator - överstatlighetsindikatorn

Bör majoritetsprincipens användningsområde inom EU vidgas? Bör tanken på EMU och gemensamt försvar förverkligas?

C. Implicit indikator - demokratiindikatorn

Bör Europaparlamentet få mer makt?

3. Riksdagspartierna

3.1 Moderaterna

Ett studium av moderat partimaterial visar att det hos partiet finns ett relativt väl genomarbetat förhållningssätt till de övergripande integrationsstrategiska frågorna. Beträffande den explicita indikatorn tar moderaterna klart avstånd från såväl federala som konfederala tankar om Europeiska Unionens uppbyggnad. I det samråd som partiledningen skickade ut i april¹⁹ till länsförbund och lokalföreningar talas om att "EU har vuxit fram till sin unika form genom en process under årtionden" och att det finns en balans mellan institutioner inom unionen som ger EU "dess särskilda karaktär".²⁰

Det är formuleringar som är kännetecknande för det funktionalistiska sättet att argumentera. För funktionalismen är det viktigt att jämförelser inte görs med federalismens respektive konfederalismens idealtyper: förbundsstaten eller statsförbundet. Den funktionalistiska integrationsmodellen ter sig nämligen ofullkomlig och svår att hävda i offentligt samtal om diskussionen förs utifrån konstitutionella och principiella utgångspunkter (dilemmat med det demokratiska underskottet). Funktionalismens starka sida ligger på det praktiska planet. Om den får stort genomslag i unionens konstruktion blir EU effektiv.²¹

För att klara den konstitutionella debatten måste funktionalister driva tesen att Europeiska Unionen är unik till sin organisationsform och inte är jämförbar med någonting annat. Resonemanget uttrycks också tydligt i en skrift inför folkomröstningen:

---

¹⁹ Om inte annat anges framdeles avser månadsangivelser innevarande år 1995.

²⁰ *Samråd kring Europa och det europeiska samarbetets utveckling* Presentation och frågor våren 1995, 7

²¹ Att effektivitet och förmågan att uträtta någonting konkret är betydelsefulla argument för moderaterna i sitt val av integrationsmodell visar exempelvis följande citat av partiets ledande EU-expert Göran Lennmarker i en DN-artikel i början av april i år (DN - nyhetsartikel 4 april 1995). Lennmarker ställs inför frågeställningen om det går att fördjupa samarbetet samtidigt som organisationen blir bredare [får fler medlemsländer, min anm]. Han svarar ja och fortsätter: "Av det enkla skälet att man går med för någonting konkret. EU ska leverera något. Främst frihet och fred."

EU är således varken ett statsförbund eller en förbundsstat, utan ett unikt internationellt samarbete. Det bygger både på mellanstatligt samarbete och överstatligt beslutsfattande. Det senare inom ramen för en väl definierad rättsgemenskap. Denna juridiska grundkonstruktion ska inte överges. Den har varit unikt framgångsrik i arbetet med att förena länder och folk.²²

Den funktionalistiska visionen framträder starkt hos moderaterna. Det finns emellertid personer i de moderata leden som inte synes dela den gängse partiuppfattningen. Såväl Birger Hagård som Margit Gennser, båda riksdagsledamöter för sitt parti, bekänner sig i artiklar till andra integrationsstrategier. Hagård har ett Europas förenta stater som framtidsvision²³ medan Gennser hänför sig själv till dem "som tror på EU som en konfederation".²⁴ Båda två har i sina inlägg emellertid också skrivningar som går i funktionalistisk riktning, varför motsättningen mellan dem och partilinjen inte skall överdrivas.

När det gäller överstatligheten är moderaterna i allmänhet positiva till en breddning av majoritetsprincipens användningsområde. Moderaterna menar att kvalificerad majoritet skall användas på områden där målen är väl definierade och där diskussionen huvudsakligen handlar om vilka medel som skall användas för att uppnå dessa mål.²⁵

Partiet ställer sig bakom tanken att undan för undan öka möjligheten att fatta överstatliga beslut på nya områden. "När det gäller avvägningen mellan krav på enhällighet och kvalificerad majoritet är det naturligt att tillämpa en mer successiv ordning", skriver moderaterna i en rapport inför valet 1994 och fortsätter: "I takt med att samarbetsområdena blir mer väldefinierade och praxis utvecklas,

---

²² *En faktabok om moderaterna i Europa*, 39

²³ Hagård

²⁴ Gennser

²⁵ *Ett effektivt EU kan ena hela Europa*, 20

är rimligen medlemsstaterna mer beredda att acceptera kvalificerad beslutsrätt."²⁶

Den generellt sett positiva attityden till att fler områden skall omfattas av beslut enligt majoritetsprincipen, följs också upp med uttalanden om enskilda sakpolitiska områden där överstatlighet förespråkas. Moderaterna vill exempelvis att kampen mot narkotikan skall föras över från EU:s tredje till dess första pelare, vilket medför majoritetsbeslut.²⁷ Första pelaren omfattar det traditionella gemenskapsarbetet samt EMU. Till skillnad från den tredje pelaren, vilken handlar om juridiskt och inrikespolitiskt samarbete, fattas beslut här med kvalificerad majoritet i stället för med enhällighet.²⁸

Margaretha af Ugglas, tidigare utrikesminister och numera gruppledare för moderaterna i Europaparlamentet, kan tänka sig att slopa vetorätten inom utrikespolitiken²⁹, åtminstone beträffande genomförandet av politiken.³⁰ Det är en linje som hon av allt att döma har stöd för inom partiet. I samrådsmaterialet är partitoppen beredd att pröva majoritetsbeslut också på detta område.³¹

Att den ekonomiska och monetära unionen (EMU), är någonting som ligger moderaterna varmt om hjärtat är tydligt vid ett studium av de publikationer partiet har gett ut i Europafrågorna. I partiledningens Europasamråd ägnas valutapolitiken en egen PM, och denna mynnar ut i en kraftfull argumentation för ett svenskt EMU-

---

²⁶ Ibid

²⁷ *Om samarbetet kring öppna gränser och kampen mot brott i Europa*: underlag för moderaternas Europasamråd våren 1995, 14

²⁸ *EG-Faktapärmen*, kap 6:1:1

²⁹ Utrikes- och säkerhetspolitiken finns i EU:s andra pelare, där grundregeln är enhällighet. (*EG-Faktapärmen*, kap 9:1:1)

³⁰ af Ugglas, och *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel) 25 mars 1995

³¹ I *Om gemensamt arbete för frihet och fred i Europa*: underlag för moderaternas Europasamråd våren 1995, 6 skriver man att beslutsreglerna kan behöva ses över: "Inom OSSE (före detta Europeiska Säkerhetskonferensen, ESK, min anm) finns principen 'konsensus minus en'. Det innebär att om alla utom en är överens så kan beslut fattas. Kan den regeln finnas inom OSSE kan den naturligtvis också finnas inom EU. Sverige bör vara öppet för en sådan förändring."

medlemskap.³² I sin partimotion i riksdagen hävdar partiet att "Långsiktigt är det en fördel för alla länder och alla medborgare inom EU om det finns en gemensam valuta", varefter man konkluderar att "Sverige bör eftersträva att delta i det monetära och ekonomiska samarbete som nu växer fram".³³

Trots att moderaterna under våren har velat att försvarsberedningen skulle utreda konsekvenserna av ett svenskt medlemskap i Nato, är partiets officiella linje fortfarande militär alliansfrihet. Ett medlemskap i Västeuropeiska unionen, VEU, betraktas som "inte aktuellt", och partiet menar att "Det finns inte nu anledning för Sverige att förändra alliansfriheten".³⁴ Samtidigt påpekar partiet att Sverige utöver den strikta begränsning som alliansfriheten utgör visst kan delta aktivt i samarbetet också på det militära området, exempelvis när det gäller fredsbevarande operationer.³⁵

Den funktionalistiska grundinställningen drivs också konsekvent beträffande attityden till överstatlig demokrati. Moderaterna är följaktligen tveksamma till att i någon väsentlig grad stärka Europaparlamentets maktbefogenheter. Partiet konstaterar att parlamentet idag har en begränsad konstitutionell roll och att det är ministerrådet som har den mest betydelsefulla beslutsfunktionen inom unionen. "Detta förhållande måste i allt väsentligt fortsätta för att därmed säkra de nationella parlamentens roll i den samlade europeiska demokratiska processen", anser man.³⁶

I samrådet resonerar partiledningen om den diskussion som förs på europeisk nivå om att öka parlamentets makt. Det slås fast att steg i den riktningen samtidigt leder till att de nationella parlamen-

---

³² *Om en stark valuta i Europa*: underlag för moderaternas Europasamråd våren 1995, 17f. Partiet påpekar emellertid att det krävs att en hel del förändringar av svensk ekonomi äger rum innan ett medlemskap kan bli aktuellt. Sverige måste uppfylla konvergenskriterierna men också förbättra flexibiliteten på arbetsmarknaden.

³³ Vägen vidare 1995:38f (Mot 1994/95:Fi 210)

³⁴ *Om gemensamt arbete för frihet och fred i Europa*: underlag för moderaternas Europasamråd våren 1995, 7

³⁵ *Ibid*, 6f

³⁶ *En faktabok om moderaterna i Europa*, 42

ten får minskat inflytande, beroende på att de får mindre betydelse som forum för politisk debatt och att medlemsländernas regeringar, vilka är förankrade i de nationella parlamenten, får mindre makt i det överstatliga beslutsfattandet. Skrivningarna genomsyras av skeptiska tongångar och partiet befarar "att en stor del av den europeiska debatt som behöver föras i den nationella formen skulle gå förlorad till förmån för en institution som är mer avlägsen än de nationella parlamenten".³⁷

Samtidigt vill partiet att Europaparlamentets funktioner till viss del skall stärkas, både som medbeslutande i beslutsprocessen men kanske framför allt som ett kontrollerande organ.³⁸ En utveckling av det europeiska samarbetet kommer, tror moderaterna, att frambringa gemensamma institutioner som inte kan kontrolleras av de nationella parlamenten. "Detta ställer självfallet krav på utveckling av den demokratiska processen i EU på den gemensamma nivån."³⁹

Trots de senare insmugna reservationerna får den huvudsakliga linjen hos moderaterna ändå anses vara den att parlamentets makt inte skall öka, eftersom detta minskar inflytandet för medlemsstaternas regeringar och deras parlament. Omfånget av, och kraften i, argumentationen på denna punkt spelar en framträdande roll i det material jag har granskat. När dessutom en av partiets egna Europaparlamentariker, Per Stenmarck, ansluter sig till dessa tankegångar i en artikel i slutet av mars förstärks det intrycket ytterligare: "Tio veckor som en av Sveriges tjugotvå ledamöter av Europaparlamentet har stärkt mig i övertygelsen, att det inte är parlamentet som skall ha den avgörande makten."⁴⁰

Sammanfattningsvis kan konstateras att moderaterna tämligen tydligt kan hänföras till den funktionalistiska integrationsstrategin. Partiet argumenterar för att överstatligheten skall vidgas, men

---

³⁷ *Samråd kring Europa och det Europeiska samarbetet utveckling: presentation och frågor* våren 1995, 8

³⁸ *En faktabok om moderaterna i Europa*, 42f

³⁹ *Samråd kring Europa och det europeiska samarbetets utveckling: presentation och frågor* våren 1995, 9

⁴⁰ Stenmarck

ställer sig mycket tveksamt till att ge Europaparlamentet ökat inflytande. Inte minst de tydliga övergripande resonemangen om unionens konstruktion som en unik skapelse, vilken inte kan jämföras vare sig med förbundsstaten eller statsförbundet, övertygar om att indikationerna beträffande överstatligheten och dennas demokratiska legitimering inte är resultatet av ställningstaganden som har träffats oberoende av varandra, utan kan hänföras till ett heltäckande, principiellt grundat förhållningssätt till den europeiska integrationsprocessen.

3.2 Folkpartiet

Folkpartiets övergripande resonemang om Europeiska Unionens uppbyggnad talar för att det är federalismen som partiet har som grundläggande Europapolitisk integrationsstrategi. Den arbetsgrupp under ledning av Carl B Hamilton som inför landsmötet 1993 hade till uppgift att utarbeta ett program i Europafrågorna förespråkar uttryckligen att EU bör bli en federation. Gruppen förklarar att den delar andra liberala EU-partiers kritik av unionens nuvarande konstruktion och skriver: "Att Gemenskapen har som villkor för medlemskap att varje medlemsstat är en väl fungerande demokrati gör att det är självklart för oss att också EG bör fungera på ett demokratiskt sätt." Därefter kommer slutsatsen: "Visionen är en federation med närhetsprincip."⁴¹

Att den explicita indikatorn pekar åt det federalistiska hållet för folkpartiet visas ytterligare av det landsmötesbeslut partiet tog i oktober 1993. Demokratin i EG skall fördjupas, förklarar texten, varefter följer:

De europeiska liberalernas vision⁴² är att ministerrådets lagstiftande befogenheter efterhand överförs till ett parlament med

---

⁴¹ *Sverige i EG - samverkan för frihet, fred och framsteg* 8

⁴² I det europeiska liberala partiet ELDR:s (European Liberal, Democrat and Reform Party) valmanifest 1994 står det om den lagstiftande makten i unionen: "The legislative power should consist of a directly elected parliament, which embodies the sovereign will of the peoples of Europe, and the Council, which represents the political majorities of the Member States. ... The Council of Ministers must evolve into a full democratic legislative body." (*Building a citizens' Europe. ELDR election manifesto 1994*, 35f) Tidigare

två kamrar, dels en första kammare som ersätter dagens ministerråd och blir en kanal för medlemsstaternas vilja, dels en andra kammare som svarar mot dagens parlament, men med utvidgade funktioner. ...En utveckling i denna riktning är något vi välkomnar och ser som steg på vägen mot en europeisk parlamentarisk demokrati.⁴³

Formuleringen "en europeisk parlamentarisk demokrati" är central. Den visar otvetydigt att partiet förespråkar en federativ utveckling av Europeiska Unionen. Att vilja ha en europeisk parlamentarisk demokrati är de facto samma sak som att säga att man önskar en europeisk federation, en förbundsstat. Skrivningar som går i samma riktning finns också med i folkpartiets partimotion i riksdagen från januari 1995.⁴⁴

I slutet av februari gick partiledningen ut med ett samråd i tidningen NU till lokalavdelningar, sidoorganisationer med flera⁴⁵. Materialet består av mycket korta resonemang om viktiga EU-spörsmål och därefter frågor som partiledningen vill ha svar på från partiorganisationen. Samrådet är upplagt så att folkpartiets nuvarande EU-åsikter i regel inte relateras, men flera formuleringar är försiktiga och en del frågor är skrivna på ett sådant sätt att de antyder betänkligheter inför tanken på EU som federation. Detta kan tolkas som att folkpartiets ledning genom att provocera vill väcka debatt, men också som att partitoppen vill få mandat för en kursändring. Det senare är någonting som Liberala Ungdomsförbundets ordförande Fredrik Malmberg befarar i en artikel i NU i mitten av april.

---

har man också förklarat att "our aim is to make the institutions that govern the EU efficient, by using light regulation wherever possible, and retaining a pluralistic and decentralised federal character". (Building a citizens' Europe. ELDR election manifesto 1994 1994:35)

⁴³ Protokoll från landsmötet 14-17 oktober 1993, 15, 60

⁴⁴ I motionen redogörs återigen för tanken på ett parlamentariskt tvåkammerssystem inom unionen och att den tänkta andra kammaren, motsvarande dagens Europaparlament, måste få vidgade funktioner. (Motion 1994/95:FP004:2, officiell beteckning 1994/95:U503)

⁴⁵ NU (nyhetsartikel), 23 februari 1995

Han kallar där samrådet "odugligt" och menar att "Folkpartiet ska vara för en federalt inspirerad Europa-politik".⁴⁶

Det program inför höstens val till Europaparlamentet som folkpartiets partistyrelse antog 20 maj och vilket får anses vara slutpunkten på den interna samrådsprocessen, visar att många av de farhågor som LUF-ordföranden har gett uttryck för har varit obefogade. Programmet tar exempelvis ställning för visionen om skapandet av ett tvåkammarsparlament uppbyggt av det nuvarande parlamentet och ministerrådet.⁴⁷

Överstatlighet talar folkpartiet varmt om på ett flertal ställen. Det gäller såväl när partiet uttrycker sig i allmänna ordalag som när det redovisar sin inställning till vilken form av beslutsfattande ett visst område skall ha. I programmet *Sverige i Europa*, vilket antogs av landsmötet 1993, beskrivs det överstatliga beslutsfattandet som en av EG-samarbetets starkaste sidor. "Alltför ofta har mellanstatligt samarbete i skilda former blivit uddlöst när den långsammaste fått bestämma takten", skriver partiet och fortsätter: "Därför vill vi utveckla det överstatliga samarbetet inom EG och EU, så att frågor som kräver gränsöverskridande lösningar kan hanteras än mer effektivt än i dag."⁴⁸ Utvecklat överstatligt samarbete kan knappast betyda någonting annat än att partiet vill att majoritetsprincipen skall användas inom fler områden än vad som är fallet i dag.

När det gäller specifika sakområden kan folkpartiet tänka sig ökad överstatlighet inom bland annat miljöpolitiken. Dåvarande partiledaren Bengt Westerberg säger i en artikel i Svenska Dagbladet, att han skulle vilja att beslut om miljöavgifter kunde drivas igenom med majoritetsbeslut.⁴⁹ Liknande tankar förs fram i januari månads partimotion, där motionärerna förespråkar att EU inför en koldioxidavgift. De konstaterar emellertid att denna inte kan införas genom majoritetsbeslut, eftersom den ses som en

---

⁴⁶ Malmberg

⁴⁷ *Europa i möjligheternas tid*, 9f

⁴⁸ "PS-förslag 1 Sverige i Europa", 39

⁴⁹ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 16 januari 1995. Frågor rörande miljöskatter kräver enhällighet inom unionen. (*EG-Faktapärmen*, kap 5:3:2)

skattefråga. "Miljöavgifter bör istället betraktas som just miljöfrågor och kunna beslutas i den ordningen i EU", anser gruppledaren Lars Leijonborg med flera.⁵⁰

Idén om en ekonomisk och monetär union förfäktas starkt av partiet. Kampen mot arbetslösheten måste föras på alla nivåer, framhålls det i en rapport sommaren 1994. "Därför säger vi ja till att delta i både ett ekonomiskt och monetärt samarbete i Europa. En monetär union skulle bidra till stabilitet", skriver partiet.⁵¹ Efter den socialdemokratiska regeringens tillträde har också kritik riktats mot att denna inte förefaller driva en lika EMU-positiv linje som den som den före detta borgerliga regeringen och den dåvarande oppositionen slog fast i samband med medlemskapsförhandlingarna.⁵²

I frågan om ett gemensamt försvar inom EU:s ram är folkpartiet kanske det parti som är mest öppet för en omprövning av Sveriges militära alliansfrihet. Partiet slår fast att medlemskapet i EU inte innebär en förpliktelse att bli medlem av Västeuropeiska unionen⁵³, men företrädare för partiet har vid flera tillfällen uttryckt sig positivt om försvarssamarbete med andra länder. Bo Könberg, ledamot av folkpartiets partiledning, tror att det på sikt är oundvikligt att Sverige blir fullvärdig medlem av VEU⁵⁴, och såväl förre som nuvarande partiledaren talar i termer av att partiet måste hålla möjligheten öppen. Bengt Westerberg menar att Sverige måste delta i den säkerhetspolitiska debatten i Europa, "ha beredskap att gå in i ett säkerhetspolitiskt samarbete och på sikt kanske också vara med i någon form av försvarssamarbete".⁵⁵ Maria Leissner erinrar om att Sverige är "aktiv observatör" i VEU, och efter ett samtal med dess generalsekreterare José Cutiliero onsdagen den 22 mars i år, säger

---

⁵⁰ Motion 1994/95:FP004:9 (1994/95:U503)

⁵¹ *Liberalt manifest för Europa*, 7

⁵² Motion 1994/95:FP004:7 (1994/95:U503)

⁵³ *För ett liberalt ja!*, 19

⁵⁴ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 7 april 1995

⁵⁵ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 16 januari 1995

hon att "Vi måste vara öppna för att delta i ett framtida militärt samarbete".⁵⁶

Leissner har också kritiserat utrikesminister Lena Hjelm-Wallén för att hon har välkomnat ett brittiskt förslag om att en klar boskillnad skulle göras mellan EU och VEU: "Det vore olyckligt om den svenska regeringen vill att VEU ska stå helt och hållet utanför EU."⁵⁷ En separation mellan EU och VEU innebär med största sannolikhet att tanken om ett gemensamt försvar inom ramen för EU faller. Fp-ledarens uttalande bör därför tolkas som att hon tycker det vore välkommet med en försvarspolitisk dimension av Europeiska Unionen. Det är ännu för tidigt att påstå att folkpartiet förespråkar ett gemensamt EU-försvar, men partiet har tagit flera betydelsefulla steg i riktningen att acceptera ett sådant.

Också i synen på överstatlig demokrati demonstrerar folkpartiet en federal inställning. Ovan har refererats partiets långsiktiga vision om ett starkt Europaparlament med två kamrar. I *Liberalt manifest för Europa* förespråkas "att EU-parlamentet ges en starkare ställning och tydligare roll".⁵⁸ I såväl *Sverige i Europa* som i partimotionen finns motsvarande formuleringar.⁵⁹

Den rimliga helhetsbedömningen av folkpartiet är sammanfattningsvis att partiet är tämligen klart federalistiskt inriktat. Den explicita indikatorn pekar i federalistisk riktning, och så gör också de implicita indikatorerna. Ställningstagandena för ökad överstatlighet, inte minst den öppning som finns på försvarsområdet, är talande härvidlag, och inriktningen på att parlamentets makt bör öka förefaller vara ordentligt förankrad.

3.3 Kristdemokraterna

Det explicita bekännandet till federalismen som Europapolitisk integrationsstrategi är starkt inom kristdemokraterna. I partiets principprogram från 1993 förespråkas "Ett integrerat och federalt Euro -

---

⁵⁶ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 23 mars 1995

⁵⁷ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 23 mars 1995

⁵⁸ *Liberalt manifest för Europa*, 5

⁵⁹ "PS-förslag nr 1 Sverige i Europa", 39 och motion 1994/95:FP004:2 (1994/95:U503)

pa"⁶⁰, och i den partimotion som lämnades i riksdagen i januari 1995 uttrycks följande: "Kristdemokraterna delar de europeiska fädernas vision om ett enat, demokratiskt och federalt Europa där den politiska makten fördelas efter subsidiaritetsprincipen mellan de olika nivåerna".⁶¹

Inspiration till flera av tankarna om europeisk federalism har tydligt hämtats från EPP (Europeiska folkpartiet), en sammanslutning av kristdemokratiska partier i Europa, som kds i och med Sveriges EU-medlemskap blev fullvärdig medlem av. EPP driver hårt den federala tanken inte bara som ett långsiktigt mål, utan partiet vill också inom betydligt snävare tidsperspektiv se federala yttringar i integrationsprocessen. "EPP kräver att en uttrycklig hänvisning till federalismen som slutmål för den europeiska uppbyggnaden tas upp i fördraget om den Europeiska unionen", står det i det europeiska partiets principprogram.⁶² Ett arbetspapper inom EPP:s arbetsgrupp för förberelser inför regeringskonferensen 1996 föreslår bland annat att Europaparlamentet och ministerrådet blir lika betydelsefulla i stiftandet av lagar.⁶³ Det är ett förslag som ytterligare bör belysas, skriver bland andra biträdande partisekreteraren Göran Holmström i en PM med kommentarer till arbetsgruppens förslag.⁶⁴ Att göra ministerrådet och parlamentet jämbördiga är ett steg mot ett tvåkammerssystem, enligt EPP-papperet.⁶⁵

Mest har EPP:s inflytande ändå märkts hos de unga kristdemokraterna. Den närmaste följande tiden efter folkomröstningen använde Kristdemokratiska Ungdomsförbundet till att utarbeta ett förslag till federal konstitution för EU. Kdu föreslår där att ett tvåkammerssys -

---

⁶⁰ *Principprogram för gemenskap och människovärde*, 107

⁶¹ Motion 1994/95Kds502:1 (1994/95:K224)

⁶² *Principprogram för EPP : kristdemokraterna i Europa*, 22

⁶³ "Principidéer underställda ad hoc-arbetsgruppens 'Förberedelser av regeringskonferensen 1996' möte den 9 januari 1995", 2

⁶⁴ Holmström-Hamelius, 1

⁶⁵ "Principidéer underställda ad hoc-arbetsgruppens 'Förberedelser av regeringskonferensen 1996' möte den 9 januari 1995", 2

tem införs, att överstatligheten ökar på en hel del områden och att parlamentets makt stärks.⁶⁶

Ovan relaterade ståndpunkter frammanar bilden av kds som ett parti av entusiastiska federalister. Därför förbryllar partiets motsägelserfulla attityd till ökad överstatlighet inom Europeiska Unionen. På flera områden där en övergång från enhällighets- till majoritetsprincipen diskuterats, ställer sig kds tveksamt eller rent av avvisande till ett större mått av överstatligt beslutsfattande. "Enhällighet som grundregel i både EU:s inrikes- och utrikespolitiska samarbete bör bevaras", fastslår det Europapolitiska handlingsprogrammet⁶⁷ och partimotionen hävdar att det är nödvändigt att bevara enhällighet som beslutsregel inom EU:s tredje pelare om rättsliga och inre angelägenheter, eftersom frågor som hanteras där "är känsliga och starkt förknippade med ländernas kultur, tradition och rättsordning".⁶⁸

Samtidigt förefaller det i andra sammanhang som om kristdemokraterna håller dörren öppen för en vidgad användning av majoritetsprincipen på precis de områden där det Europapolitiska handlingsprogrammet och partimotionen har avvisat den förändringen av beslutsprocessen. I EPP-arbetsgruppens papper förespråkas majoritetsbeslut inom utrikes- och säkerhetspolitiken⁶⁹, varvid kds kommentar är att "Punkten är något oklar och behöver granskas närmare".⁷⁰ Det är möjligt att jag gör mig skyldig till en övertolkning, men det synes mig ändå som om attityden från kristdemokraternas sida inte är helt avvisande. En negativ inställning borde ha resulterat i en

---

⁶⁶ Förbundsordföranden Hans Åström-Eklind presenterar förslaget i *Kristdemokratisk Debatt* 4/1994 under rubriken "Federalism, varför det?". Av spår i dagspressen kan nämnas bland annat ett referat av förslaget i *Kristdemokraten* (13 januari 1995) och en debattartikel i *Norrköpings Tidningar* (Alm m fl 1995), av fyra ledamöter av KDU:s internationella utskott.

⁶⁷ *Europapolitiskt handlingsprogram*, 4

⁶⁸ Motion 1994/95Kds502:20f (1994/95:K224)

⁶⁹ "Principidéer underställda ad hoc-arbetsgruppens 'Förberedelser av regeringskonferensen 1996' möte den 9 januari 1995", 3f

⁷⁰ Holmström-Hameliuss, 2

skrivning som i mer direkta ordalag tar avstånd från arbetsgruppens idéer. Så gör man exempelvis när gruppen föreslår att VEU skall integreras i EU.⁷¹ I en artikel i Dagens Nyheter 4 april refererar tidningens reporter KDS position som att partiet ännu inte diskuterat färdigt frågan om vetorättens vara eller inte vara i utrikes- och säkerhetspolitiken.⁷²

Mats Odell, en av partiets ledande politiker och före detta kommunikationsminister, förespråkar i en artikel i Dagens Nyheter i början av april överstatliga beslut i kampen mot brottsligheten: "Brottsligheten ligger hästlängder före tullen och polisen. Om man ska komma till rätta med smuggling av radioaktivt material, knark och stulna bilar så kan man inte blockera arbetet med enskilda länders vetorätt".⁷³ Det är ett uttalande som står i strid med partimotionens åsikt om att enhällighetsregeln bör råda inom EU:s rättsliga och inrikespolitiska samarbete.

Skrivningarna om utrikes- och säkerhetspolitiken i Holmström-Hamelius PM, DN-referatet och Odells uttalande om behovet av ökad överstatlighet inom den tredje pelaren, kan möjligen indikera en större acceptans för överstatlighet men tills vidare måste konstateras att det är formuleringarna i det Europapolitiska handlingsprogrammet och riksdagsmotionen som utgör partiets officiella position i de här frågorna. Kanske skall synpunkterna i Holmström-Hamelius PM – vilken utarbetats efter diskussioner i partistyrelsens verkställande utskott och EU-samråd – och hos Mats Odell, ses i det ljuset att partiledningen ligger något före den övriga organisationen i utvecklandet av KDS EU-politik inför 1996 års regeringskonferens.

När det gäller en konkret sakpolitisk fråga på temat överstatlighet, nämligen EMU, är det emellertid rimligt att fastslå partiets ståndpunkt som i grunden positiv. Men de avsnitt i olika KDS-texter som tar upp valutapolitiken sjuder inte av samma

---

⁷¹ "Principidéer underställda ad hoc-arbetsgruppens 'Förberedelser av regeringskonferensen 1996' möte den 9 januari 1995", 3. Holmström-Hamelius, 2, kommenterar detta förslag på följande sätt: "Mycket kontroversiellt förslag för alliansfria stater som KDS bör ta ställning emot."

⁷² *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 4 april 1995

⁷³ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 7 april 1995

entusiasm inför tanken på en gemensam valuta som liknande passager hos exempelvis folkpartiet och moderaterna. I det Europapolitiska handlingsprogrammet står att kds vill arbeta för att Sverige aktivt deltar i EU:s ekonomiska och monetära samarbete, varefter konstateras att ett svensk deltagande i en valutaunion kommer att avgöras genom ett nationellt beslut.⁷⁴ I partimotionen förklarar Alf Svensson med flera att Sverige är beroende av ett fördjupat valutapolitiskt samarbete i Västeuropa: "Mycket talar för att om Sverige skulle stå utanför en zon av valutastabilitet skulle det leda till ett högre ränteläge och risk för stora valutafluktuationer."⁷⁵

Beträffande en eventuell försvarspolitisk dimension av EU är kds inte berett att överge den svenska alliansfriheten. Partiet vill att "Sverige deltar i ett sådant försvarspolitiskt samarbete inom EU som gör att Sverige självständigt kan fatta beslut om insats av egna trupper. Sverige förbehåller sig därmed rätten att bevara sin militära alliansfrihet."⁷⁶ Partimotionen förfäktar ståndpunkten att det behövs ett fördjupat regionalt säkerhetspolitiskt samarbete och att Sverige för att fullt ut kunna delta i den säkerhetspolitiska diskussionen bör vara observatör i VEU, men att detta inte leder till en omprövning av Sveriges alliansfrihet.⁷⁷ Kristdemokraterna förklarar emellertid också att de inte tänker motsätta sig att andra stater inom EU:s ram inrättar ett försvarspolitiskt samarbete, men att de är angelägna om att en sådan samverkan "inspireras av samma frihetliga, demokratiska och fredliga principer som vägleder den övriga verksamheten inom EU".⁷⁸

Om kristdemokraterna är mindre konsekventa när det gäller att tillämpa de federala principerna rörande behovet av ökad överstatlighet, går det inte att upptäcka motsvarande brist vad beträffar demokratiindikatorn. Denna pekar tydligt på att kds önskar ett Europaparlament med större inflytande än vad det har i

---

⁷⁴ *Europapolitiskt handlingsprogram*, 11

⁷⁵ Motion 1994/95Kds502:4 (1994/95:K224)

⁷⁶ *Europapolitiskt handlingsprogram*, 17

⁷⁷ Motion 1994/95Kds502:12ff (1994/95:K224)

⁷⁸ Motion 1994/95Kds502:14 (1994/95:K224)

dag. På denna punkt är partiet tydligast av de svenska partierna. "Parlamentet bör i ökad utsträckning delta i lagstiftningsprocessen. ... I princip skall rådet inte kunna fatta beslut utan parlamentets samtycke", förklarar det Europapolitiska handlingsprogrammet.⁷⁹ "På sikt bör parlamentet erhålla full initiativrätt men även viss lagstiftningsrätt", skriver partiet i sin riksdagsmotion.⁸⁰

Kds bör sammanfattningsvis, trots en hel del negativa skrivningar rörande överstatlighet, ändå betraktas som ett försiktigt federalistiskt parti. Kristdemokraterna uppfyller kravet på ett federalt inriktat parti: de talar för ökad överstatlig demokrati, ställer sig positiva till ett europeiskt monetärt samarbete och har i dokument och uttalanden av ganska sent datum visat att de håller öppet för att fler områden av EU-samarbetet kan komma att omfattas av majoritetsprincipen. Beaktas bör också de influenser som partiet får från de europeiska kristdemokraterna, influenser som är starkt federala till sin karaktär.

3.4 Centern

Den riksstämman inom partiet som i maj 1994 beslöt att centern skulle säga ja till ett svenskt EU-medlemskap angav också tydligt vilken utvecklingstrend av unionen partiet inte ville se: "Centern motsätter sig bestämt alla planer på att EU ska utvecklas till en federal union."⁸¹ Att den explicita indikatorn i centerns fall pekar bort från federalismen som integrationsstrategi visas också av att partiet betonar de enskilda medlemsstaternas roll i EU:s beslutssystem och anser det angeläget att länderna kan stärka denna roll.⁸² I en intervju med centerledaren Olof Johansson dagarna efter Sveriges EU-inträde säger denne att den liberala gruppen i Europaparlamentet – till vilken centern nu har slutit sig – är "våra motpoler när det gäller det federalistiska inslaget i EU".⁸³ Och partiets EU-parlamentariker Karl-

---

⁷⁹ *Europapolitiskt handlingsprogram*, 4

⁸⁰ Motion 1994/95Kds502:2 (1994/95:K224)

⁸¹ *Riksstämmans Europabeslut 7-8 maj 1994*, 14

⁸² *Ibid*, 13

⁸³ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 7 januari 1995

Erik Olsson och Karin Starrin menar att ett starkare inslag av nordiska centerpartier försvagar de federativa krafterna inom den liberala gruppen.⁸⁴

Avståndstagandet från den federala integrationsstrategin innebär inte att partiet uttryckligen anammar en egen strategi för europeisk integration. Formuleringar som "EU-samarbetets i grunden mellanstatliga karaktär måste bibehållas"⁸⁵ och att EU "i allt väsentligt ska fortsätta fungera som en mellanstatlig samarbetsorganisation"⁸⁶ tyder emellertid på att det är konfederalismen som har varit den främsta inspirationskällan för centerpartiets programförfattare.

Den övergripande inställningen av konfederal karaktär följs av ett konsekvent resonemang beträffande frågan om ökad överstatlighet inom Europeiska Unionen. Centern menar att kravet på enighet bör kvarstå på för stater viktiga områden och att "Stor försiktighet bör iakttas innan krav på enhällighet ersätts med majoritetsbeslut".⁸⁷ Att låta majoritetsprincipen göra sitt intåg i EU:s tredje pelare, där bland annat inrikesfrågor och rättspolitik finns, säger centern nej till, eftersom frågorna på detta område "rör rättsstatens kärnområden".⁸⁸ Med kraft avvisar partiet också alla tankar på att de enskilda ländernas vetorätt inom utrikes- och säkerhetspolitiken skulle överges.⁸⁹

Följdriktigt avvisar centern också alla tankar på att Sverige borde överge den militära alliansfriheten och vara öppet för ett deltagande i ett eventuellt framtida EU-försvar. I den säkerhetspolitiska motion partiet lade i riksdagen under våren, tar motionärerna avstånd från ett svenskt medlemskap i Västeuropeiska unionen, VEU. Däremot kan Sverige bli observatör i organisationen. "Samtidigt bör emellertid klargöras, att observatörsskapet i VEU inte är ett steg på vägen mot framtida medlemskap", skriver partiet.⁹⁰

---

⁸⁴ Olsson-Starrin

⁸⁵ Granstedt, 20

⁸⁶ *Sveriges politik i EU*, 21

⁸⁷ *Ibid*, 22

⁸⁸ *Ibid*, 20

⁸⁹ *Ibid*, 7

⁹⁰ Motion 1994/95:C011:9 (1994/95:U401)

Även den gemensamma valutan är centern ytterst tveksam till. Partiet har visserligen tidigare i princip ställt sig bakom målet om en gemensam valuta⁹¹, men det är tydligt att centern börjar bli allt mer negativ till valutaunionen⁹². "Från centerns sida säger vi i dag nej till en gemensam valuta", står det i det Europapolitiska programmet *Sveriges politik i EU*.⁹³ Partiordföranden Olof Johansson säger i en artikel i Svenska Dagbladet 7 januari att "Som det ser ut i dag skall vi inte vara med om det steget [EMU:s tredje steg som innebär övergång till en gemensam valuta, min anm]." ⁹⁴ Vice ordföranden Helena Nilsson är tre månader senare också starkt kritisk till ett deltagande i valutaunionen och menar att ett EMU-medlemskap är en fara för sysselsättningen: "De länder som går in i ett sådant valutasamarbete bör ha likartad struktur. Sveriges näringsliv är mer exportinriktat och råvarubaserat än de flesta EU-länders, då är det en fara att vara helt beroende av den tyska valutan." ⁹⁵

Ovanstående till överstatlighet negativa attityder till trots, finns det samarbetsområden inom unionen där centern välkomnar majoritetsbeslut. Det gäller bland annat miljö och sociala frågor, där partiet vill få till stånd gemensamma minimistandarder på hög nivå. ⁹⁶ Eftersom majoritetsprincipen inom dessa sektorer redan brukas på det sätt centern förordar⁹⁷, går det knappast att påstå att partiet genom

---

⁹¹ *Sveriges politik i EU*, 15

⁹² Efter denna rapports färdigställande har centern hållit stämman varför det kan finnas skäl att göra följande påpekande: "Centerstämman i juni uttalade sig också i tämligen negativa ordalag om planerna på en valutaunion men beslöt samtidigt att ett defintivt ställningstagande i frågan om ett svenskt EMU-medlemskap skall anstå". Källa: *Dagens Nyheter*, 20 juni 1995.

⁹³ *Sveriges politik i EU*, 15

⁹⁴ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 7 januari 1995

⁹⁵ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 9 april 1995

⁹⁶ *Sveriges politik i EU*, 22

⁹⁷ Om vad och hur beslut fattas på det sociala området redogörs bland annat i *EG-Faktapärmen*, kap 5:2:3. I samma publikation relateras bestämmelserna för beslutsfattande på miljöområdet på sidan 2 kapitel 5:3.

dessa åsikter förespråkar ökad överstatlighet. I den enkät som parti - ledningens EU-arbetsgrupp skickade ut i början av året finns emel - lertid frågeformuleringar som kan visa på öppningar för en större användning av majoritetsprincipen på miljöområdet. Ordalydelsen i meningen "Anser ni att centern bör verka för att beslut om miljöskat - ter t.ex. koldioxidskatt, bör fattas med kvalificerad majoritet för att tvinga länder som bromsar att genomföra nödvändiga miljöätgär - der?"⁹⁸, ger viss vägledning om att det inte är ett nej-svar som ar - betsgruppen hoppas på.

Trots detta senare refererade möjliga intresse att i en sakfråga öka överstatligheten, är det tydligt att den allt igenom dominerande partilinjens hos centern är att majoritetsprincipen inte skall komma till ökad användning inom Europeiska Unionen. Tvärtom skulle partiet kanske gärna se att överstatligheten inom unionen minskar.⁹⁹ Det förefaller nämligen finnas en grundmurad principiell inställning i partiet som är starkt negativ till överstatligheten som företeelse. Enhällighet uppfattas av ideologiska skäl som den bästa och mest rimliga principen för internationellt beslutsfattande.

Demokratiindikatorn visar i centerns fall på en till synes tvetydig bild. Partiet talar på flera ställen om att Europaparlamentets infly - tande över beslutsprocessen inom EU borde öka, bland annat genom att parlamentet måste vara med och godkänna ny EU-lagstiftning och att det ges initiativrätt.¹⁰⁰ Å andra sidan betonas emfatiskt att ministerrådets funktion som den viktigaste beslutsfattande instan - sen måste bevaras. "Europaparlamentet måste få en mer aktiv roll", skriver riksstämman i sitt Europabeslut, "samtidigt som medlems - ländernas kontroll över beslutsfattandet står kvar".¹⁰¹ Programmet *Sveriges politik i EU* säger att det är viktigt att "säkerställa minister -

---

⁹⁸ Enkät till avdelningarna, 9

⁹⁹ I *Riksstämmans Europabeslut 7-8 maj 1994*, 6, hoppas centern exempelvis på att en utvidgning av EU kan bidra till att "minska utrymmet för överstatlighet och centralisering inom EU".

¹⁰⁰ *Sveriges politik i EU*, 21f

¹⁰¹ *Riksstämmans Europabeslut 7-8 maj 1994*, 14

rådets avgörande inflytande"¹⁰², och Pär Granstedt, en av partiets ledande utrikespolitiska talesmän, skriver i en rapport apropå ökad parlamentsmakt och förhållandet till medlemsstaternas inflytande: "Samtidigt kan vi inte acceptera att en vidgad roll för parlamentet sker på bekostnad av ministerrådet som representerar medlemsländerna."¹⁰³

De formuleringar som innebär reservationer beträffande en ökning av parlamentets makt är talrika i materialet och kraftfulla till sin natur. Det är ministerrådets starka ställning som är viktigast att värna, enligt det centerpartistiska synsättet. Det får därför anses tveksamt om partiet i någon väsentlig mening är villigt att ge Europaparlamentet ökade maktbefogenheter. Den ökade makt i lagstiftningsfrågor som Europaparlamentet kan komma att få måste överlämnas från någon instans, och denna instans är ministerrådet. Ett starkare Europaparlament innebär således ett svagare ministerråd. Därmed skulle det uppstå en konflikt mellan viljan att ge parlamentet ökad makt och kravet på att ministerrådet inte skall förlora i inflytande. I den målkonflikten förefaller det klart att ministerrådets position är viktigast för centern. Partiet kan ju inte acceptera att en vidgad roll för parlamentet sker på bekostnad av ministerrådet.

Det är, sammanfattningsvis, förhållandevis klart att centern har en i huvudsak konfederal syn på den europeiska integrationsprocessen. Partiet motsätter sig tydligt en federal utveckling av unionen och betonar i stället att EU bör vara en mellanstatlig organisation. Centern är vidare motståndare till en vidgad användning av majoritetsprincipen och säger också nej till att ge Europaparlamentet något betydelsefullt att säga till om i unionens lagstiftningsprocess.

3.5 Socialdemokraterna

Socialdemokraterna skiljer ut sig från de andra svenska partierna i det avseendet att de inte har någon strategi för hur de ser på de institutionella frågorna inom Europeiska Unionen. Den linje partiledningen förefaller driva, går ut på att det för närvarande inte är

---

¹⁰² Sveriges politik i EU, 22

¹⁰³ Granstedt, 20

aktuellt att diskutera och slå fast socialdemokraternas inställning till EU:s framtida institutionella konstruktion. Under parollen "sakfrågorna först!", tänker sig de ledande socialdemokratiska företrädarna att man i inledningsskedet skall definiera vilka sakpolitiska frågor som skall föras fram och vad som bör uppnås på dessa områden. De ställningstaganden som görs på detta stadium får sedan avgöra hur partiet skall ställa sig i frågor rörande exempelvis ökad överstatlighet och ökad makt för Europaparlamentet. Största möjliga pragmatism är ledstjärnan i arbetet. Vart den explicita indikatorn pekar i det socialdemokratiska fallet är det därmed omöjligt att ge något svar på, eftersom partiet inte accepterar frågeställningen.

Allan Larsson, som är statsminister Ingvar Carlssons personlige representant i den arbetsgrupp som de socialdemokratiska och socialistiska partiordförandena har tillsatt för att ta fram gemensamma synpunkter inför nästa års regeringskonferens, utvecklar i början av mars – i en stort uppslagen intervju i Svenska Dagbladet – den socialdemokratiska strategin. Larsson menar att EU står inför ett vägval vid konferensen 1996. Antingen kan man "starta i det institutionella och gräva sig ned i en debatt om stadgan" eller så kan man "starta i sakfrågorna och bestämma vad man vill för något", säger Allan Larsson.¹⁰⁴ För honom och socialdemokraterna är det det senare alternativet som föredras. Den första fasen i utformandet av EU-politiken börjar, enligt Allan Larsson, därför med att viktiga frågor för framtiden listas och han nämner fred och säkerhet, arbete och den sociala dimensionen, miljö och jämställdhet som exempel på sådana frågor. "Vi startar alltså ganska brett för att se var vi hamnar när det sedan gäller institutionella förändringar", säger Larsson.¹⁰⁵

Den Larssonska inställningen, att sätta sakfrågorna före de institutionella frågorna, förefaller ha starkt stöd bland andra framstående socialdemokrater. Europaministern Mats Hellström förklarar att Sverige skall prioritera "vardagsproblemen" i EU¹⁰⁶, och strategin märks också tydligt i det diskussionsunderlag om den framtida Eu -

---

¹⁰⁴ Svenska Dagbladet (nyhetsartikel), 3 mars 1995

¹⁰⁵ Ibid

¹⁰⁶ Hellström

ropapolitiken som partisekreteraren Leif Linde skickade ut som en bilaga till partitidningen *Aktuellt i Politiken* under våren:

Vår politik i EU måste utgå från vad vi vill uppnå på de olika politikområdena. Hur skyddar vi bäst miljön och konsumentintressen när vi har fått en stor gemensam marknad? Kräver detta att EU får större möjligheter att agera effektivt genom till exempel mer överstatliga befogenheter?¹⁰⁷

Det finns emellertid grupperingar inom partiet som har mer bestämda uppfattningar om hur Europeiska Unionen framgent bör utvecklas. Det gäller framför allt Socialdemokratiska Studentförbundet som ivrar för en europeisk federation. "Vår socialdemokratiska vision är att beslut som EU fattar ska ske efter principen 'en person-en röst'. EU blir då en federal stat med ett direktvalt parlament, en regering och en president", skriver ordföranden David Samuelsson med flera i ett inlägg strax efter årsskiftet.¹⁰⁸

Med tanke på den övergripande socialdemokratiska inställningen till institutionella frågor är det naturligt att det inte heller finns någon samlad grundhållning till frågan om ökad överstatlighet inom Europeiska Unionen. Det har emellertid inte saknats debattinlägg från socialdemokrater med synpunkter på om majoritetsprincipen skall tillåtas tränga undan enhällighetsprincipen som metod för beslutsfattande inom unionen. Flera av dem har inspirerats av tankegångar inom det europeiska socialdemokratiska partiet, till vilket de svenska socialdemokraterna hör.

Elizabeth Guigou, fransk socialist och en av Europaparlamentets två representanter i den expertgrupp som i sommar börjar arbeta med att förbereda regeringskonferensen, föreslog – i en rapport inför ett möte 6-7 februari med den socialdemokratiska gruppen i parlamentet om 1996 års konferens – att vetorätten i princip skulle överges. Guigou vill göra majoritetsprincipen till allmän beslutsmetod inom EU: "Would it not be better to generalize qualified majority voting, keeping a reinforced qualified majority, or, for a transitional period, unanimity, for decisions on

---

¹⁰⁷ *Aktuellt i Politiken* (nyhetsartikel), nummer 8 1995

¹⁰⁸ Samuelsson-Kullgren-Svensson

enlargement, own resources, foreign policy, defence and treaty revisions?", skriver hon i ett centralt avsnitt om hur beslut bör fattas i ministerrådet.¹⁰⁹ Majoritetsbeslut skall, enligt Guigou, alltså kunna fattas också inom utrikespolitiken och försvarspolitiken. När det gäller utrikespolitiken skall emellertid länder som har röstats ned inte behöva delta i de gemensamma aktionerna, och beträffande försvarspolitiken skall de neutrala medlemsstaterna varken delta i beslutsfattandet eller genomförandet.¹¹⁰

Idén om att överge enhällighet som beslutsprincip inom utrikespolitiken har fått en anhängare också inom den svenska socialdemokratin. Partiets gruppleddare i Europaparlamentet, Maj-Lis Lööv, har vid flera tillfällen, senast i en artikel på DN Debatt 5 maj, uttalat sitt stöd för förslag i den riktning som Elizabeth Guigou lanserat. Med i framtiden 25-30 medlemsländer blir förändringar nödvändiga, anser Maj-Lis Lööv. "Personligen anser jag att det [att fatta majoritetsbeslut, min anm] också är önskvärt inom vissa delar av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Varför skulle det vara utslutet att ta majoritetsbeslut om fredsbevarande insatser, konfliktlösning eller mänskliga rättighets- och demokratifrågor?", skriver hon.¹¹¹

Lööv har under lång tid varit tämligen ensam bland ledande socialdemokrater att ansluta sig till den Guigouska ståndpunkten. Europaminister Mats Hellström har tydligt deklarerat sitt motstånd till att majoritetsprincipen förs in i utrikes- och säkerhetspolitiken. "Grunden för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken i EU är att det är ett mellanstatligt samarbete [och alltså ger varje land vetorätt, DN:s anm]", säger han i en intervju i mars och fortsätter lite senare: "Man kan inte föra en utrikespolitik mot ett lands vilja om man ska ha ett förtroendefullt samarbete i framtiden."¹¹²

I slutet av maj förklarar emellertid utrikesminister Lena Hjelm-Wallén att Sverige måste vara öppet för förändringar av beslutsreg-

---

¹⁰⁹ Guigou, 22

¹¹⁰ Ibid, 14

¹¹¹ Lööv

¹¹² *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 14 mars 1995

lerna också inom utrikespolitiken. I ett tal vid det politiska institutet Ceps i Bryssel sade hon: "Men om vi tar på allvar möjligheten att utvidga EU med tio eller fler länder, och om vi vill bevara och förbättra EUs handlingsförmåga, vilket Sverige vill, så måste vi överväga ändringar i enhällighetsprincipen för frågor som inte är vitala nationella säkerhetsintressen."¹¹³ Om utrikesministerns uttalande är uttryck för en positionsangivelse inför regeringskonferensen 1996, är det tydligt att socialdemokraterna är anhängare av ett större mått av överstatlighet inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Det är då fråga om en anmärkningsvärd kursändring jämfört med den tidigare socialdemokratiska politiken.

EU:s tredje pelare, bestående av rätts- och inrikesfrågor, har tilldragit sig socialdemokraternas särskilda intresse, kanske beroende på att svenskan Anita Gradin är kommissionär i Europakommissionen med ansvar just för områden inom den tredje pelaren. Mats Hellström konstaterar att denna del av EU-samarbetet hittills inte har fungerat men vill av detta inte, såsom Elizabeth Guigou¹¹⁴, dra slutsatsen att beslutsprocedurerna måste ändras. "Min åsikt är att grunden för besluten även här måste vara mellanstatlig", förklarar han men säger samtidigt att det "skulle vara konstigt om vi läser oss i en uppfattning utan att lyssna till vad Anita och andra tycker i den här frågan".¹¹⁵

Om synen på överstatlighet inom områden som rätts- och inrikesfrågor för socialdemokraternas del kan te sig vacklande, finns det ändå sektorer där partiet verkar kunna tänka sig att majoritetsprincipen kommer till ökad användning. Miljöpolitiken är ett sådant exempel. Här förefaller också den till överstatlighet välvilligt inställda falangen, främst bestående av Maj-Lis Lööv, vara överens med de försiktiga "generalerna" Mats Hellström och Allan Larsson. När Allan Larsson talar om miljöområdet säger han att "Här innebär

---

¹¹³ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 31 maj 1995

¹¹⁴ Guigou, 17, skriver om problemen i den tredje pelaren att "The problem is the method: the rule of unanimity is an insurmountable handicap", varefter hon också på detta område förespråkar en övergång till en ordning med majoritetsprincipen som beslutsmetod.

¹¹⁵ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 14 mars 1995

effektivitetsmålet att det måste bli mer av majoritetsbeslut" ¹¹⁶ och Maj-Lis Lööv uttrycker sig på samma sätt i en intervju med *Aktuellt i Politiken*.¹¹⁷

Osäkerhet om den exakta inställningen råder också vad beträffar den ekonomiska och monetära unionen. Å ena sidan har finansminister Göran Persson uttalat sig i positiva ordalag om EMU, bland annat strax efter folkomröstningen: "Målet är att Sverige skall delta i valutaunionen."¹¹⁸ I en artikel i *Dagens Nyheter* 9 maj i år i samband med en riksdagsdebatt om EMU refereras Göran Perssons ståndpunkt som att han "inte har gjort någon hemlighet av att han personligen vill ha Sverige som medlem".¹¹⁹ Och statsminister Ingvar Carlsson nämnde en vecka in i maj att han principiellt är för ett valutasamarbete.¹²⁰ Å andra sidan förklarade Ingvar Carlsson på nyårsafton 1994 att det är viktigt med ett valutapolitiskt samarbete, "men om samarbetet ska genom en gemensam valuta får vi se".¹²¹ Om socialdemokraterna i grunden är positiva till en gemensam europeisk valuta är svårt att säga. Kanske måste ändå grundtipset vara att partiet bejaktar EMU-tanken, men att tvivlen på den gemensamma valutan blivit allt fler, inte minst sedan den faktiska utvecklingen visat på svårigheter för EMU-projektet att kunna fullföljas enligt Maastrichtfördragets tidtabell.

I de försvarspolitiska frågorna med koppling till EU är den socialdemokratiska attityden dock klar. Partiet avvisar alla tankar på ett medlemskap i Västereuropeiska unionen, VEU. "Den militära alliansfriheten utgör för Sverige en bestående grund i detta samarbete [EU:s utrikespolitiska samverkan, min anm]", skriver man i det tidigare nämnda diskussionsunderlaget om Europapolitiken.¹²² Både

---

¹¹⁶ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 3 mars 1995

¹¹⁷ *Aktuellt i Politiken* (nyhetsartikel), nummer 8 1995

¹¹⁸ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 18 november 1994

¹¹⁹ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 9 maj 1995

¹²⁰ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 6 maj 1995

¹²¹ *Sydsvenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 31 december 1994

¹²² *Aktuellt i Politiken* (nyhetsartikel), nummer 8 1995

Ingvar Carlsson¹²³ och försvarsminister Thage G Peterson¹²⁴ har dessutom upprepade gånger slagit fast att det inte är aktuellt att överge alliansfriheten och begära inträde i någon militär allians, varken VEU eller Nato.

Inte heller demokratiindikatorn pekar i det socialdemokratiska fallet åt något speciellt håll. Ledaren för den socialistiska partigruppen i Europaparlamentet, Pauline Green, föreslår i en PM från februari att parlamentets makt skall stärkas, främst genom att den så kallade medbestämmandeproceduren, vilken infördes i och med Maastrichtfördraget, utvidgas till att tillämpas för all EU-lagstiftning.¹²⁵ Medbestämmandeproceduren ger parlamentet vetorätt inom ett antal politikområden, bland annat den inre marknaden, konsumentskydd och utbildning.¹²⁶ Vid de europeiska socialdemokraternas partiledarmöte i Essen i december 1994 antogs en deklARATION som på denna punkt uttrycker sig på följande sätt: "Majoritetsröstningen i ministerrådet och omfattningen av gemensamma beslut med Europaparlamentet måste utökas där detta är lämpligt."¹²⁷

De europeiska propäerna om ökad parlamentsmakt har i någon mån fått stöd också bland svenska socialdemokrater, exempelvis Allan Larsson. I en intervju 10 april förklarar han att det är naturligt om Europaparlamentet får större inflytande eftersom det är ett direktvalt organ. "Det behöver inte innebära att parlamentet får initiativrätt, men att det på något sätt ges större kontroll över besluten, något som också Europaparlamentets talman Klaus Hänsch före-

---

¹²³ Se exempelvis *Sydsvenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 31 december 1994. I artikeln sägs Ingvar Carlsson säga ett kategoriskt nej till svenskt medlemskap i såväl WEU som Nato och han citeras: "Att Sverige går med i WEU eller Nato gagnar varken vår säkerhet eller stabiliteten i norra Europa".

¹²⁴ Se exempelvis Peterson. Försvarsministern konstaterar där kort och gott att "Sverige står militärt alliansfritt."

¹²⁵ Green, 3

¹²⁶ *EG-Faktapärmen*, kap 6:2:1

¹²⁷ *Deklaration från partiledarmötet med Europeiska Socialdemokraters parti* Essen i december, 1994:4

slagit", säger Allan Larsson.¹²⁸ Visst ökat inflytande för parlamentet har tidigare också förespråkats av Ingvar Carlsson i en enkät med Svenska Dagbladet före riksdagsvalet i september 1994.¹²⁹

En försiktigt positiv attityd till att ge parlamentet mer makt kan alltså skönjas. Men det är tydligt att partiet också på denna front väljer att gå fram varsamt. Det är, enligt min bedömning, svårt att tro att socialdemokratin under Ingvar Carlssons ledning kommer att gå i spetsen för en avgörande maktomfördelning från ministerrådet till Europaparlamentet. Inflytandet från socialdemokrater och socialister ute i Europa skall emellertid inte underskattas. Ingvar Carlsson har också deklarerat att han anser partikontakterna med andra europeiska socialdemokrater vara viktiga.¹³⁰ Det kan tolkas som att han är öppen för förslag från ideologiskt likasinnade inom det europeiska socialdemokratiska partiet och också beredd att göra omprövningar av tidigare ståndpunkter i enlighet med dessa förslag.

Sammanfattningsvis måste sägas att helhetsintrycket av socialdemokratisk EU-politik just nu är att den är vag och lös i konturerna när det gäller viktiga institutionella frågor. Vagheten är måhända medvetet vald. Allan Larsson och Mats Hellström, partiets två främsta EU-strateger, har angett tonen genom att förklara att sakfrågorna skall sättas före eventuella förändringar i EU:s institutioner. En orsak till strategin att ligga lågt beträffande beslutsprocedurer och olika EU-institutioners makt, kan förstås också vara att partiledningen har en stark EU-kritisk intern opinion att ta hänsyn till.

Det är således i dagsläget svårt att placera socialdemokraterna i någon av de fyra integrationsstrategierna. Av politiskt ideologiska skäl är den rättsliberala integrationsvägen omöjlig. Återstår då federalismen, konfederalismen och funktionalismen. Federalismen och konfederalismen utgör varandras motpoler i integrationsstrategiskt hänseende. Den balansgång partiledningen måste gå mellan de EU-vänliga krafterna i exempelvis studentförbundet och många EU-negativa gräsrotter skulle kunna leda till att partiet väljer den linje som uppfattas som en kompromiss dem emellan, nämligen funktio-

---

¹²⁸ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 10 april 1995

¹²⁹ *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel, Europabilagan), 2 september 1994

¹³⁰ *Sydsvenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 31 december 1994

nalismen. Genom att anamma den funktionalistiska modellen får man den ökade överstatlighet som integrationsförespråkarna vill se, samtidigt som den federala vägen mot ett Europas förenta stater stängs. Det senare torde uppskattas av den stora del av den social - demokratiska väljarkåren som i folkomröstningen förra året röstade nej till medlemskap.

3.6 Vänsterpartiet

I sitt efter folkomröstningen antagna EU-politiska program klargör vänsterpartiet hur de vill att Europeiska Unionen skall utvecklas i framtiden. Partiet menar att det huvudsakligen finns två visioner om hur det framtida EU skall styras. Den ena är, anser vänsterpartiet, ett Europas förenta stater där ett direktvalt Europaparlament utgör grunden för demokratin. En sådan utveckling är partiet bestämd motståndare till:¹³¹

Den andra framtidsmodellen är ett EU som består av självständiga stater i samarbete, där ett direktvalt EU-parlament aldrig kan ha avgörande beslutsfunktioner. Vänsterpartiet stöder en sådan utveckling. Vi vill att de beslut som styr EU ska fattas av nationernas regeringar som förhandlar med varandra utifrån de direktiv de får från sina parlament.¹³²

Den till federalismen negativa inställningen har också uttryckts i bland annat ett antal tidningsartiklar under varen. Sverige måste inta en "utpräglad antifederalistisk hållning inför toppmötet 1996", skriver partiledaren Gudrun Schyman och Jonas Sjöstedt, partiets EU-sekreterare, i *Sydsvenska Dagbladet* i mitten av mars.¹³³

"Målsättningen måste vara att bryta EU:s utveckling till en europeisk förbundsstat", förklarar partisekreteraren Lars Ohly i *Nya Wernlands-Tidningen* i början av samma månad.¹³⁴

Beträffande den explicita indikatorn är det således uppenbart att vänsterpartiet är genuina antifederalister. Men av skrivningarna i

---

¹³¹ *Mer demokrati mindre union : Vänsterpartiets EU-program;8*

¹³² *Ibid*

¹³³ Sjöstedt-Schyman

¹³⁴ Ohly

det EU-politiska programmet att döma har partiet också en positiv egen integrationsstrategi som grund för sin EU-politik. Betonandet av en framtidsmodell av "självständiga stater i samarbete" och av att "de beslut som styr EU ska fattas av medlemsländernas regeringar som förhandlar med varandra" leder obönhörligt tankarna till kon - federalismen. Det är ett nationalstaternas EU som vänsterpartiet tänker sig.

Överstatlighet är vänsterpartiet följaktligen kritiskt till. Ett avsnitt i vänsterpartiets partimotion heter också mycket riktigt "Överstatlighetens problem". Partiet anser att EU:s överstatlighet hindrar länder att utveckla "en mer progressiv politik" och att av - gränsningar om på vilka områden överstatligheten får användas dessutom saknas. "EU:s beslutanderätt skall avgränsas och inskrän - kas", kräver Gudrun Schyman med flera. Inom de sektorer där bin - dande EU-regler kan tänkas, skall dessa vara av minimikaraktär och tillåta länder ha en mer långtgående nationella lagstiftning. Andra områden skall präglas av frivilligt mellanstatligt samarbete, anser partiet.¹³⁵

Tveksamheten till majoritetsprincipen gäller även flera konkreta sakområden inom dagens EU-samarbete. Partiet vill exempelvis av - veckla unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik¹³⁶, vil - ken ju i och för sig för närvarande främst bygger på mellanstatliga principer. På samma sätt är vänsterpartiet negativt till ett utbyggt europeiskt polissamarbete i form av en gemensam EU-polis, Euro - pol.¹³⁷ Det kan dock tänka sig minimiregler på miljö- och arbets - marknadsområdet¹³⁸, regler som underförstått – precis som i dag - borde kunna fattas med majoritetsbeslut.

Det finns emellertid områden där det kan finnas utrymme för ökad överstatlighet, också med vänsterpartiets synsätt. Beträffande miljö-, företags- och kapitalbeskattning bör Sverige kunna stödja be - slut om miniminivåer, förklarar partiet. Vänsterpartiet vill exem -

---

¹³⁵ Motion 1994/95:v616:2 (1994/95:K218)

¹³⁶ Motion 1994/95:v616:14 (1994/95:K218)

¹³⁷ *Mer demokrati mindre union : Vänsterpartiets EU-program*, 6

¹³⁸ *Ibid.*, :3f

pelvis att Sverige skall stödja ett förslag som lagts fram inom EU, vilket innebär att en minimiskattesats på 30 procent för bolagsbeskattning införs.¹³⁹ Om dessa minimiregler skall beslutas i den ordning som nu är brukligt inom unionen innebär detta majoritetsbeslut, vilket i så fall skulle betyda att vänsterpartiet i detta fall är för ökad överstatlighet.

EMU-projektet säger vänsterpartiet också nej till. EMU bör överges i dess helhet, menar partiet: "I stället genomförs ett frivilligt växelkurssamarbete och åtgärder mot spekulation."¹⁴⁰ Vänsterpartiet ser den gemensamma valutan som ett uttryck för ökad överstatlighet i riktning mot en förbundsstat¹⁴¹ men hävdar också att det finns ekonomiska skäl till att avvisa en monetär union. "EU:s länder är för ekonomiskt olika för att en ekonomisk och monetär union skall fungera utan oacceptabla konsekvenser för folken inom unionen", skriver partiet i sin riksdagsmotion.¹⁴²

Något gemensamt EU-försvår är förstas otänkbart för vänsterpartiet. "EU:s utveckling till en militärunion måste förhindras. Kopplingen till Västeuropeiska Unionen (VEU) måste upphöra", skriver Gudrun Schyman och hennes partikamrater i riksdagsmotionen, varefter den logiska konklusionen kommer: "Sverige skall varken vara medlem eller observatör av VEU."¹⁴³

Inställningen till överstatlig demokrati är för vänsterpartiets del negativ, vilket måste anses vara i högsta grad konsekvent med den i övrigt konfederala integrationsstrategiska hållningen. "Att ge EU-parlamentet lagstiftande makt är en dålig lösning för att komma till rätta med EU:s 'demokratiska underskott', eftersom det skulle ske på de nationella parlamentens bekostnad och i realiteten leda i riktning mot en federal förbundsstat", skriver Kenneth Kvist – partiets repre-

---

¹³⁹ Motion 1994/95:v616:10f (1994/95:K218)

¹⁴⁰ *Mer demokrati mindre union : Vänsterpartiets EU-program*, 7

¹⁴¹ Motion 1994/95:v616:2 (1994/95:K218)

¹⁴² Motion 1994/95:v616:9 (1994/95:K218)

¹⁴³ Motion 1994/95:v616:14 (1994/95:K218)

sentant i riksdagens EU-nämnd – i en artikel i Göteborgs-Posten 26 januari.¹⁴⁴

"Demokratin måste baseras på de nationella parlamenten och inte på EU-parlamentet som saknar förutsättningar för att bli en demokratisk lagstiftande församling i unionen", menar Gudrun Schyman och Jonas Sjöstedt i sin artikel i Sydsvenskan.¹⁴⁵ Orsaken till att Europaparlamentet skulle sakna förutsättningarna är, enligt bland annat en rapport om de första hundra dagarna inom EU som partiets EU-sekretariat lagt fram under våren, att "Avstånden mellan väljare och valda blir oerhört stort i en lagstiftande församling som representerar 380 miljoner människor där folket har olikartad kultur, talar skilda språk och saknar gemensamma media".¹⁴⁶ Parlamentets roll bör i fortsättningen "begränsas till en plats där åsikterna mellan de folkvalda parlamentarikerna bryts och där det ges utrymme för att komma med ändringsförslag till ministerrådet".¹⁴⁷

Det synes uppenbart, sammanfattningsvis, att vänsterpartiet är ett klart konfederalt inriktat politiskt parti. Partiet säger nej till att ge Europaparlamentet mer makt och säger också nej till att öka överstatligheten inom unionen. På de flesta områden vill vänsterpartiet i stället överge majoritetsprincipen och låta ett eventuellt samarbete ske på mellanstatlig grund. Det finns emellertid nya sakfrågor där man av allt att döma kan tänka sig överstatliga beslut. Vänsterpartiet vill till exempel införa minimiskattesatser för bolagsbeskattning. Dessa senare exempel kan emellertid inte rubba intrycket att partiets position i grunden är mycket fientlig till överstatlighet och att vänsterpartiet helst av allt inte bara vill kämpa för att den inte utökas, utan också för att den reduceras.

3.7 Miljöpartiet

Det är inte alldeles lätt att urskilja om miljöpartiet bygger sina ställningstaganden på någon integrationsstrategi. Vad som däremot

---

¹⁴⁴ Kvist

¹⁴⁵ Sjöstedt-Schyman

¹⁴⁶ *Hundra dagars smekmånad med Europeiska Unionen* Rapport utarbetad av Vänsterpartiets EU-sekretariat, 5

¹⁴⁷ Motion 1994/95:v616:5f (1994/95:K218)

står klart är att partiet intar en tydligt antifederalistisk hållning. I det förslag till EU-program som partistyrelsen lade fram inför kongressen i slutet av maj föreslår styrelsen att kongressen beslutar att "Miljöpartiets grundsyn förblir att Sverige inte bör vara medlem i en europeisk förbundsstat med stormaktsambitioner."¹⁴⁸ Partiets Europaparlamentariker Per Gahrton har också i ett flertal artiklar under tiden efter Sveriges inträde i unionen argumenterat mot en federal utveckling av EU. Alla tillgängliga vetomöjligheter mot utökad federalism bör utnyttjas, skriver han exempelvis i *Alternativet* i januari.¹⁴⁹

I flera dokument och artiklar förklarar miljöpartiet att partiet är anhängare av funktionalismen. "Miljöpartiet de gröna är positivt inställt till alltmer av funktionalistiskt samarbete mellan självständiga länder", skriver partiet i sin EU-motion i riksdagen.¹⁵⁰ Och i förslaget till miljöpartiets kongress i maj menar partistyrelsen att Sverige vid 1996 års regeringskonferens bör stå fast vid "en 'funktionalistisk' modell för EU-samarbetet".¹⁵¹ Per Gahrton har också talat om ett seriöst funktionalistiskt alternativ inför regeringskonferensen nästa år.¹⁵²

Den explicita indikatorn skulle således peka på att miljöpartiet borde placeras hos den funktionalistiska integrationsstrategin. Det är emellertid uppenbart att miljöpartiet använder sig av en annan definition av begreppet funktionalism än den som brukas i denna uppsats. I riksdagsmotionen från januari i år definierar partiet funktionalism som "ett frivilligt samarbete mellan självständiga länder".¹⁵³

Definitionen kan knappast anklagas för att vara övertydlig, men den torde betyda ett samarbete som i hög grad bygger på mellanstatlighet och beslut i form av avtal och/eller enhälliga överens-

---

¹⁴⁸ *Angående EU. Förslag till proposition till Miljöpartiet de Grönas kongress*, 4

¹⁴⁹ Gahrton, artikel i *Alternativet*

¹⁵⁰ Motion 1994/95:U502:3

¹⁵¹ *Angående EU. Förslag till proposition till Miljöpartiet de Grönas kongress*, 12

¹⁵² Gahrton, artikel i *Alternativet*

¹⁵³ Motion 1994/95:U502:3

kommelser. Det är mycket långt ifrån den betydelse funktionalismen ges i denna uppsats eller på flera andra ställen i litteraturen om den europeiska integrationen. Funktionalism står för ökad överstatlighet utan att detta motsvaras av en stärkt överstatlig demokrati. Miljöpartiets integrationsstrategiska positionering bör därför, utifrån detta, snarare beskrivas som konfederalism än funktionalism.

Inställningen i frågan om ökad överstatlighet är mycket tydlig. Miljöpartiet avvisar alla planer på att vidga majoritetsprincipens användningsområde. "Miljöpartiet måste motsätta sig all utökning av EU:s beslutskompetens, t ex inom det militära området, liksom att mellanstatliga samarbetsområden görs till överstatliga", skriver partistyrelsen i sitt förslag till kongressen.¹⁵⁴ I princip bör allt utom gränsöverskridande miljöproblem återföras till den nationella beslutskompetensen eller ligga inom den mellanstatliga delen av EU-samarbetet, menar partiet.¹⁵⁵

Argumenterandet mot fler majoritetsbeslut inom Europeiska Unionen har varit ett framträdande drag i ledande miljöpartisters EU-kritik under vintern och våren. Sverige måste använda sitt veto för att stoppa tendenser till ökad överstatlighet inom unionen, kräver Gahrton i *Dagens Nyheter* 23 januari.¹⁵⁶ Nämnde Europaparlamentariker förklarar också i en artikel i *Sydsvenska Dagbladet* i januari apropå Sveriges roll i EU att "särskilt viktigt är att Sverige slår vakt om vetorätten, särskilt vetorätten när det gäller traktatsförändringar".¹⁵⁷

Den till överstatlighet i allmänhet negativa attityden följs av kritiska ställningstaganden också beträffande den ekonomiska och monetära unionen, EMU, och ett eventuellt gemensamt försvar. Reglerna för EMU är nyliberala, menar man i riksdagsmotionen. "Sverige bör motsätta sig förverkligandet av EMU och den gemensamma valutan", skriver Marianne Samuelsson, Birger Schlaug och Peter

---

¹⁵⁴ *Angående EU. Förslag till proposition till Miljöpartiet de Grönas kongress, 9*

¹⁵⁵ *Ibid*

¹⁵⁶ Gahrton, artikel i *Dagens Nyheter*

¹⁵⁷ Gahrton, artikel i *Sydsvenska Dagbladet*

Eriksson.¹⁵⁸ Partiet slår självfallet även vakt om Sveriges alliansfria position och är av den anledningen bestämda motståndare till ett svenskt medlemskap i Västeuropeiska unionen.¹⁵⁹ Kritiken är hård mot att Sverige numera är observatör i VEU. Observatörskapet gör att det blir svårt att göra den militära alliansfriheten trovärdig, anser miljöpartiet¹⁶⁰ och därför måste Sverige kapa alla sina band till VEU.¹⁶¹

En viktig orsak till att miljöpartiet för övrigt förespråkar att EU får fler medlemmar är att detta skulle motverka tendenserna till ökad federalism och överstatlighet inom unionen. "Det blir då svårare att genomföra en gemensam valuta, en militär union och en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik", säger språkröret Birger Schlaug i en intervju med Svenska Dagbladet strax före årsskiftet.¹⁶² Tongångarna är liknande i det av Per Gahrton utarbetade partistyrelseförslaget till kongressen: "Det finns ett starkt argument för utvidgning – att de federalistiska stormaktsbyggarna är oroliga och tror att ökat medlemsantal skulle leda till 'uttunning' av EU, dvs mindre av effektiv supermakt, mer av pluralism och mångfald, alltså ungefär det som mp har eftersträvat."¹⁶³

Om spørsmålet överstatlig demokrati och ett stärkt Europaparlament för miljöpartiet en hel del intressanta resonemang. I propositionen inför kongressen tolkar förslaget huvudförfattare Per Gahrton, stämningarna inom unionen så att det inför 1996 års regeringskonferens finns två skilda modeller för hur organisationen skall förändras. Den första går ut på att medlemsländerna behåller sin dominerande maktposition, kanske bildar en fast "regering" bestående av sina Europaministrar, och att ordföranden i rådet väljs för en längre period och får karaktären av att vara EU:s statschef. För att motverka att alltför mycket makt läggs hos regeringarna kan denna modell

---

¹⁵⁸ Motion 1994/95:U502:5

¹⁵⁹ *Angående EU*. Förslag till proposition till Miljöpartiet de Grönas kongress, 3

¹⁶⁰ *Dagens Nyheter* (nyhetsartikel), 27 november 1994

¹⁶¹ *Angående EU*. Förslag till proposition till Miljöpartiet de Grönas kongress, 3

¹⁶² *Svenska Dagbladet* (nyhetsartikel), 28 december 1994

¹⁶³ *Angående EU*. Förslag till proposition till Miljöpartiet de Grönas kongress, 5

också inkludera en betydelsefullare roll för de nationella parlamenten, eventuellt i form av upprättandet av en första kammare i parlamentet bestående av nationella parlamentariker. Den andra modellen syftar till att stärka parlamentets makt och ge det verkliga beslutsbefogenheter över EU:s angelägenheter.¹⁶⁴

Partistyrelsen anser att parlamentsmodellen principiellt är smakligare, eftersom Europaparlamentet är folkvalt. Men, skriver partistyrelsen, "samtidigt vore förvandling av EP till verklig lagstiftande församling detsamma som att definitivt förvandla EU till en förbundsstat. Några egentliga hinder för att EP skulle besluta om allt mellan himmel och jord skulle inte finnas". Den som inte vill att unionen skall bli en förbundsstat kan inte heller förespråka att parlamentet blir lagstiftare inom nuvarande EU:s ram, förklarar partistyrelsen.¹⁶⁵

Därefter övervägs ett alternativ, vilket innebär att unionens beslutskompetens drastiskt minskas och att parlamentet inom dessa områden – möjligen tillsammans med ministerrådet – får lagstiftande makt. Problemet med denna konstruktion är emellertid, enligt miljöpartiets ledning, att "EU:s väg till stormakt går stegvis. ... Ett parlament som i dag får mycket begränsad lagstiftningsmakt kan få den utökad i morgon." Skeptiker till planerna på att göra Europeiska Unionen till en stat har alltid motsatt sig ett ökat inflytande för parlamentet och slagit vakt om vetorätten, skriver styrelsen: "För Miljöpartiet finns här ett klart dilemma: partiet vill ha demokratiskt överstatligt majoritetsbeslutsfattande på vissa begränsade områden, men absolut ingen europeisk supermakt modell USA."¹⁶⁶

Miljöpartiet landar slutligen i en lösning som man anser kan hantera det uppkomna dilemman. EU:s medlemskrets skall snabbt utvidgas, unionens beslutskompetens strikt definieras och staternas vetorätt bevaras och stärkas när det gäller allt utom fastställande av miniminormer för miljön. Beträffande dessa miniminormer och ekonomiska styrmedel för att bekämpa gränsöverskridande miljöpåver-

---

¹⁶⁴ Ibid, 7

¹⁶⁵ Ibid

¹⁶⁶ Ibid

kan bör Europaparlamentets roll bli starkare, föreslår miljöpartiet. På andra områden där man kan tänka sig beslutsrätt för EU bör ministerrådet förbli beslutsfattande organ, delvis i samarbete med parlamentet.¹⁶⁷

Det är ovedersägligen så, att miljöpartiets inställning till ökad parlamentsmakt är ambivalent. Inom åtminstone en sektor skall parlamentet ges en lagstiftande roll, vilket onekligen betyder en avsevärt stärkt ställning jämfört med dagens situation där parlamentet i bästa fall har möjlighet till medbestämmande med ministerrådet, en beslutsprocedur som slutligen ger det vetorätt. Beträffande andra frågor skall emellertid parlamentet inte få speciellt mycket att säga till om. Partiet talar om "samarbete med parlamentet"¹⁶⁸ och "viss delaktighet i beslutsprocessen från EU-parlamentets sida".¹⁶⁹ På flera av de områden där miljöpartiet förespråkar att ministerrådet endast skall samarbeta med Europaparlamentet, har detta i dag medbestämmande. Miljöpartiets position måste således tolkas som att partiet rörande dessa frågor vill minska parlamentets inflytande.

Hur en sammanvägd bedömning av miljöpartiets ståndpunkter om Europaparlamentets beslutsbefogenheter skall se ut är inte alldeles självklar. Att göra parlamentet till lagstiftare på ett område är att kraftigt stärka dess position. Å andra sidan innebär förordandet för beslutsfattande av ministerrådet rörande i stort sett alla andra frågor, en förlust av inflytande av inte obetydligt slag. Det förefaller rimligt att låta dessa två mot varandra stridande synpunkter om parlamentets framtida roll ta ut varandra. Därmed skulle miljöpartiet, enligt demokratiindikatorn, hamna i det läger som motsätter sig ökad parlamentsmakt.

Sammanfattningsvis bör miljöpartiet efter viss tvekan betecknas som ett konfederalt parti. Tveksamheten om miljöpartiets positionering rör främst partiets inställning till Europaparlamentet. Skrivningarna kring ökad makt för parlamentet i miljöfrågor är tydliga, lika klara är inte formuleringarna beträffande övriga frågor där EU, enligt partiet, bör ha beslutsrätt. Det mesta torde emellertid peka på

---

¹⁶⁷ Ibid

¹⁶⁸ Ibid

¹⁶⁹ Ibid, :9

att miljöpartiet här tänker sig att parlamentet skall ha en undan -
skymd roll.

Frågan är dock om den av partiet fastslagna ständpunkten, ökad parlamentsmakt i miljöfrågor och minskad i övrigt, i längden är hållbar. Det kan vara svårt att förklara varför just miljö politik skall vara föremål för överstatligt demokratiskt beslutsfattande när andra områden av lika hög dignitet inte är det. Vilka egentliga argument har partiet mot att exempelvis minimilagstiftning till skydd för arbetstagarna på den inre marknaden inte skall kunna beslutas av parlamentet på samma sätt som miniminormer på miljö området? Vad gör miljöpolitiken så speciell, bortsett från att miljö partiet av naturliga skäl visar denna politiska sfär särskilt intresse? Den potentiella målkonflikten mellan viljan att ge överstatligt beslutsfattande demokratisk legitimitet på ett betydelsefullt område och önskan att inom andra sektorer bevara de enskilda staternas vetorätt kan på förhållandevis kort sikt göra att partiet måste ompröva sin principiella ställning och slutligen tvinga det att välja vilket mål som skall prioriteras. Kommer miljöpartiet då att mycket mera konsekvent gå på den strikt konfederala linjen – som vänsterpartiet – eller utvecklas till ett federalistiskt parti – som många gröna politiker ute i Europa?

4. Slutsatser

4.1 Partiernas positioneringar

Europa står inför ett svårt val. Var och en av de fyra strategier som nämns i denna uppsats har fördelar och nackdelar både vad gäller det praktiska förverkligandet och visionerna. I och med Sveriges medlemskap i EU från och med årsskiftet 1994/95 blir Europas val också Sveriges.

Den analys som jag har företagit visar att de svenska partierna nu börjar inta sina positioner i integrationsdebatten. Alla här behandlade integrationsstrategier, utom rättsliberalismen, har sina anhängare i det svenska partiväsendet.

Av de sju partier som ingått i undersökningen, vars resultat sammanfattas i figuren nedan (fig 3), har fyra partier varit tämligen enkla att placera hos en av integrationsstrategierna. Två av dem har med vissa svårigheter befunnits ha en särskild integrationsstrategisk

position, medan ett av dem på grund av sitt speciella angreppssätt på den framtida europeiska integrationen i praktiken varit oplacerbart. I detta fall har endast en förhoppningsvis kvalificerad sannolikhetsbedömning kunnat peka på i vilken riktning partiet förefaller vara på väg. De fyra, hos vilka det integrationsstrategiska synsättet relativt enkelt identifierats, är folkpartiet, moderaterna, vänsterpartiet och centerpartiet. Miljöpartiet och kristdemokraterna utgör de två partier med vilka jag har haft större problem. Det "oplacerbara" partiet, slutligen, är socialdemokraterna.

Fig 3 Partiernas Europapositioner

		Starkare överstat?	
		Ja	Nej
Överstat med egen maktbas?	Ja	FEDERALISM Folkpartiet Kristdemokraterna	RÄTTSLIBERALISM
	Nej	FUNKTIONALISM Moderaterna Socialdemokraterna?	KONFEDERALISM Miljöpartiet Vänsterpartiet Centern

Hos den första fyrklövern partier finns både federalismen, konfederalismen och funktionalismen representerade:

Folkpartiet måste utan tvekan betraktas som ett federalt parti. De långsiktiga visionerna pekar otvetydigt i riktning mot en europeisk federation. I landsmötesbeslutet från oktober 1993 talas om att det slutgiltiga målet för den liberala integrationspolitiken är en "europeisk parlamentarisk demokrati". Tankar om ett tvåkammar-system för Europaparlamentet enligt federal modell upprepas också i partiets riksdagsmotion i januari 1995. Den visionära inriktningen

sätter också tydliga spår i partiets resonemang beträffande de två implicita indikatorer som jag har använt mig av. Partiet förespråkar såväl ökad överstatlighet som att parlamentet skall ges ett större inflytande.

I moderaterna har funktionalismen fått sin partipolitiska bas i Sverige. Moderaterna betecknar Europeiska Unionen som ett projekt vilket inte kan jämföras med vare sig förbundsstaten eller statsförbundet, federalisternas respektive konfederalisternas idealmodeller. Partiet accepterar därför inte tankegångarna om att det skulle finnas ett demokratiskt underskott inom EU eller tar åtminstone mycket lätt på dettas existens. För moderaterna är det unionens effektivitet och förmåga att fatta beslut som skänker det europeiska projektet dess legitimitet, inte om EU klarar konstitutionella krav från två konstruktioner med vilka den över huvud taget inte kan jämföras. Partiet förespråkar därför mycket konsekvent att fler områden skall bli föremål för majoritetsbeslut, men hävdar samtidigt att det måste vara ministerrådet som skall behålla den avgörande beslutsmakten inom unionen.

Tydliga konfederalister i det svenska partilivet är centern och vänsterpartiet. För vänsterpartiet ter sig placeringen ur ett svenskt perspektiv naturlig. Partiet har under lång tid motarbetat ett svenskt inträde i Europeiska Unionen, bland annat med hänvisning till den ökade överstatlighet som ett medlemskap skulle innebära. Vänsterpartiet talar nu också mot att ge Europaparlamentet mer makt, eftersom det skulle försvaga de nationella parlamentens ställning.

Också centern är skeptisk till en fortsatt integration av EU i form av enhällighetsprincipens tillbakaträngande till förmån för fler majoritetsbeslut och att det övernationella parlamentet får mer att säga till om. Med tanke på att centern inför folkomröstningen stod på ja-sidan, en ja-sida som ofta uttalade stora europeiska ambitioner vilka torde kräva mer överstatlighet, kan detta ställningstagande synas märkligt. Men partiledningen har en betydande nej-opinion inom partiet att ta hänsyn till. Inte heller de tidigare ja-anhängarna inom centern behöver nödvändigtvis vara positiva till en integration av den modell som folkpartister eller moderater önskar se. Europeiska Unionen kan mycket väl vara ett löst mellanstatligt samarbete, vars främsta syfte är att skapa permanenta forum för diskussion av gemensamma problem och knyta medlemsstaterna närmare

varandra, i akt och mening att förhindra uppkomsten av krig och konflikter.

Kristdemokraterna och miljöpartiet har det gemensamt att de endast med viss tveksamhet kan inrangeras i respektive integrationsstrategi – federalismen och konfederalismen. Kristdemokraterna har tydliga federala visioner – inte minst ungdomsförbundet driver på i den riktningen – och ansluter därmed till den inställning som de europeiska partikamraterna har. Men samtidigt visar partiet klar tveksamhet till behovet av ökad överstatlighet. Formuleringar i motioner och Europaprogram andas återhållsamhet om att låta områden där det i dag finns vetorätt övergå till den sfär i vilken majoritetsprincipen är beslutsmetod. Det som till sist ändå motiverar kristdemokraternas federala hemvist är partiets positiva inställningen till EMU och att det i övrigt förefaller vara öppet för omprövningar. Kanske har inflytandet från Europeiska folkpartiet (EPP) medfört att partiet nu överväger att acceptera ett ökat överstatligt beslutsfattande i bland annat unionens rättsliga och inrikespolitiska samarbete.

Den tvetydiga inställningen till Europaparlamentets ställning medför problem när miljöpartiet skall kategoriseras. Miljöpartiet anser att parlamentet skall få lagstiftningsmakt inom miljöpolitiken, vilket betyder att dess makt jämfört med dagens situation kraftigt stärks. Samtidigt vill partiet av allt att döma minska parlamentets inflytande i alla de andra frågor där partiet kan tänka sig ge Europeiska Unionen beslutskompetens. Miljöpartiets strategi spretar därför åt två håll. På sikt är det för övrigt ytterst tveksamt om denna inställning är möjlig att vidmakthålla. Den övergripande bedömningen måste dock vara att miljöpartiet sammantaget inte vill att parlamentets makt skall öka, en inställning som för partiet till det konfederala lägret tillsammans med vänsterpartiet och centern.

Socialdemokraterna avviker från de andra partierna genom att vilja förskjuta perspektivet i den europeiska integrationsdebatten från institutionella frågor till konkreta sakfrågor. Den socialdemokratiska politiken går ut på att först ta fram vilka sakpolitiska förändringar partiet vill se och först därefter diskutera tänkbara institutionella förändringar. Allan Larsson och Mats Hellström har båda betonat att det är detta upplägg de föredrar inför diskussionen om EU:s framtid.

För denna taktik, vilken de självfallet inte bara anvisar för det socialdemokratiska partiet utan också för nationen Sverige inför regeringskonferensen 1996, har de fått en hel del kritik inte bara, såsom kunde ha förväntats, från politiska meningsmotståndare utan också från politiska skribenter med Europafrågor som specialitet. Svenska Dagbladets EU-expert Rolf Gustavsson menar att Allan Larssons metod att lyfta fram hjärtefrågor som arbete och miljö i stället för att koncentrera sig på de institutionella frågorna kan leda till att Sverige låter sig marginaliseras. Dessa frågor hör nämligen inte hemma inom ramen för 1996-processen, eftersom de "saknar fördragsmässig relevans".¹⁷⁰ Också Dagens Nyheters Inger Jägerhorn har varit inne på att det är viktigt för svenska politiker att inse att konferensen 1996 skall handla om fördragsändringar och ingenting annat. Hon tycker sig emellertid i en krönika 7 mars se tecken hos Ingvar Carlsson på ökat klarspråk om de institutionella frågorna.¹⁷¹

Den socialdemokratiska inriktningen på Europapolitiken gör det naturligtvis svårt att se var någonstans i det integrationsstrategiska schemat partiet slutligen kommer att hamna. Det är inte otänkbart, tvärtom ganska troligt, att partitaktiska skäl kommer att ges stort utrymme i processen med att utarbeta en socialdemokratisk Europa-strategi. I så fall talar mycket för att det är den funktionalistiska linjen partiet kommer att välja.

Ingvar Carlsson och andra ledande socialdemokratiska EU-förespråkare målade i folkomröstningskampanjen upp en vision om ett Europa som kraftfullt tar hand om viktiga gemensamma frågor som arbetslöshet och miljöpolitik. Det är svårt att se att dessa ambitioner låter sig förenas med en konfederal inställning till överstatlighet. Samtidigt måste den socialdemokratiska partiledningen ta hänsyn till att en stor del av partiets gräsrotter stod på nej-sidan 13 november. Lika osannolikt som det är att partiet frenetiskt kommer att motarbeta varje form av ny överstatlighet lika lite troligt är det

---

¹⁷⁰ Svenska Dagbladet (nyhetsartikel), 15 mars 1995

¹⁷¹ Dagens Nyheter (nyhetsartiklar), 7 och 12 mars 1995

därför att Ingvar Carlsson öppet kommer att driva på för en utveckling mot ett Europas förenta stater.

Med de konfederala och federala lösningarna uteslutna återstår endast funktionalismen som ett realistiskt integrationsalternativ för socialdemokratin. Lösningen är praktisk. Nationella suveränitets - överlåtelse kan alltid motiveras utifrån att det område som just för ögonblicket skall ta steget från den mellanstatliga till den överstatliga beslutssfären behöver majoritetsbeslut för att dess beslut skall vinna effektivitet och verkningskraft. Med utgångspunkt i sakfrågestrategin kan man också undvika en diskussion om vart utvecklingen leder – mot ett allt större demokratiskt underskott. Det demokratiska underskottet blir ett irrelevant teoretiskt problem om Europa hemsöks av svåra miljöproblem och en gigantisk arbetslöshet, skulle argumentationen kunna lyda.

4.2 Ett nytt politiskt landskap?

De positioner som partierna har intagit kan komma att innebära att det svenska politiska landskapet omdanas. I Europapolitiken finns nu nya skiljelinjer att beakta och EU-frågornas allt större betydelse kan innebära att dessa överförs även till andra delar av politiken. De grupperingar som tidigare betraktat varandra som närstående upptäcker att det finns allt mer som skiljer dem åt. Samtidigt finner partier som tidigare stått långt ifrån varandra att de har många gemensamma ståndpunkter.

* Ingvar Carlsson kommer säkert inte att med glädje konstatera att han i frågan om de europeiska institutionernas utveckling i stort sett har samma uppfattning som tidigare ärkefienden Carl Bildt. Faktum är att en del talar för att det blir den funktionalistiska axeln Bildt-Carlsson som kommer att dominera praktisk svensk Europapolitik framöver. Betyder enigheten i de övergripande institutionella frågorna att det också blir lättare att finna gemensamma nämnare i konkreta sakfrågor, först i sådana med direkt EU-anknytning och sedan kanske också sådana av mer renodlad inrikespolitisk karaktär?

* Vänsterpartiet och miljöpartiet stärker banden med centern. Tillsammans kommer de att motverka överstatlighet och mer parlamentsmakt. Kan samsynen beträffande den europeiska integrationen också innebära att partierna närmar sig varandra i andra frågor? Bör

inte exempelvis partiernas motstånd till en monetär union kunna le - da till någon form av gemensam strategi för ett eventuellt svenskt utanförskap?

* Ett federalt block bildar folkpartiet och de svenska kristdemo - kraterna, kds. För kds kan den federala inriktningen vara ett sätt att markera distans till moderaterna, ett parti som man – enligt vissa bedömare – närmat sig under de senare åren. Folkpartiet söker en ny bred profilfråga och kan mycket väl finna den i en radikal integra - tionspolitik. Tillsammans kan folkpartiet och kristdemokraterna ut - göra en inte helt obetydlig röst för en stark och vittomfattande euro - peisk union som söker sin legitimitet inte enbart från de enskilda staterna utan även – och framför allt – från den europeiska befolk - ningen i sin helhet. Kds och folkpartiet har traditionellt haft en hel del beröringspunkter – marknadsekonomin sociala dimension, välfärdsfrågor och internationella solidaritetsfrågor bland annat – och tendenserna till konvergens kan på dessa och möjligen också andra områden komma att förstärkas.

Den nya, europeiska dimensionen av svensk politik kan medföra till synes mycket överraskande förändringar av den politiska geo - grafen. Gamla allianser rämningar och nya uppstår. Europas och Sveri - ges val hänger således samman på mer än ett sätt.

5. Referenser

Otryckt material

- Green, P, *An initial approach to the 1996 treaty review conference* (Dokument upprättat efter möte med Europeiska Socialistpartiets parlamentsgrupp 6-7 februari 1995.) Bryssel: Group of the Party of European Socialists, 1995.
- Guigou, E, Reflection document. (Arbetsdokument för extramöte med Europeiska Socialistpartiets parlamentsgrupp 6-7 februari 1995.) Bryssel: Group of the Party of European Socialists, 1995.
- Holmström, G & Hamelius, C, *Kommentarer till 'Basic ideas' från svensk kristdemokratisk synpunkt efter diskussioner i Partistyrelsens verkställande utskott och EU-samråd* (PM med anledning av "Basic ideas" – principidéer – från en EPP-arbetsgrupp.) Stockholm: Kristdemokratiska Samhällspartiet, 1995.
- Krantz, T, *Europas förenta stater? : de borgerliga riksdagspartiernas inställning till en federal utveckling av Europeiska Unionen.* (B-uppsats.). Uppsala: Statsvetenskapliga institutionen, 1994.
- "Principidéer underställda ad hoc-gruppens 'Förberedelser av regeringskonferensen 1996' möte den 9 januari 1995." (Arbetspapper utarbetat av arbetsgrupp inom EPP. Svensk översättning kds. Stockholm: Kristdemokratiska samhällspartiet, 1995. (Originaltitel *Basic ideas*))

Tryckt material

A. Litteratur

- EG-Faktapärmen.* Stockholm: Näringslivets EG-Fakta, 1993.
- Gustavsson, S, "Ett demokratiskt Europa?" Inledning till diskussion över ämnet Europas förenta stater i Kungl. Vetenskapssamhället i Uppsala 13 september 1994. Publiceras i *Kungl Vetenskapssamhällets i Uppsala årsbok 1994* årgång 30, sid 65-82.
- Saeter, M, *Det europeiske felleskap : institusjoner og politikk* Oslo: Universitetsforlaget, 1993.

B. Partitryck

- Angående EU.* Förslag till proposition till miljöpartiet de grönas kongress. 1995. Stockholm: Miljöpartiet de gröna, 1995.

- Building a citizens' Europe : ELDR election manifesto 1994* Bryssel: European Liberal Democrat and Reform Party, 1994.
- Deklaration från partiledarmötet med Europeiska Socialdemokraters parti.* Essen i december 1994. Stockholm: Sveriges socialdemokratiska arbetareparti, 1994. (Politisk redovisning. 26.)
- En faktabok om moderaterna i Europa* Stockholm: Moderata samlingspartiet, 1994.
- Enkät till avdelningarna. 1995.* Stockholm: Centerpartiet, 1995.
- Ett effektivt EU kan ena hela Europa.* Stockholm: Moderata samlingspartiet, 1994.
- Europa i möjligheternas tid* Stockholm: Folkpartiet liberalerna, 1995.
- Europapolitiskt handlingsprogram.* Stockholm: Kristdemokratiska samhällspartiet, 1994.
- För ett liberalt ja!* Stockholm: Folkpartiet liberalerna, 1994. (Folkpartiet liberalerna informerar. 1994:25.)
- Granstedt, P, *Grön framtid för Europa.* Stockholm: Centerpartiet, 1994.
- Hundra dagars smekmånad med Europeiska Unionen.* Rapport utarbetad av vänsterpartiets EU-sekretariat. Stockholm: Vänsterpartiet, 1995.
- Liberalt manifest för Europa.* Stockholm: Folkpartiet liberalerna, 1994.
- Mer demokrati mindre union : vänsterpartiets EU-program.* Stockholm: Vänsterpartiet, 1995.
- Om en stark valuta i Europa.* Underlag för moderaternas Europasamråd våren 1995. Stockholm: Moderata samlingspartiet, 1995.
- Om gemensamt arbete för frihet och fred i Europa* Underlag för moderaternas Europasamråd våren 1995. Stockholm: Moderata samlingspartiet, 1995.
- Om samarbetet kring öppna gränser och kampen mot brott i Europa.* Underlag för moderaternas Europasamråd våren 1995. Stockholm: Moderata samlingspartiet, 1995.
- Principprogram för EPP : kristdemokraterna i Europa.* Stockholm: Kristdemokratiska samhällspartiet, 1993.
- Principprogram för gemenskap och människovärde* Stockholm: Kristdemokratiska samhällspartiet, 1993.
- Protokoll från landsmötet 14-17 oktober 1993* Stockholm: Folkpartiet liberalerna, 1993.

"PS-förslag nr. 1 : Sverige i Europa", i *Sverige behöver både företag och dagis*. Landsmöte 14-17 oktober 1993 (landsmöteshandlingar).

Stockholm: Folkpartiet liberalerna, 1993.

Riksstämmans Europabeslut 7-8 maj 1994 Stockholm: Centerpartiet, 1994.

Samråd kring Europa och det Europeiska samarbetets utveckling

Presentation och frågor våren 1995. 1995. Stockholm: Moderata samlingspartiet. 1995.

Sverige i EG : samverkan för frihet, fred och framsteg Stockholm:

Folkpartiet liberalerna, 1993. (Liberal information. 1993:1.)

Sveriges politik i EU. Stockholm: Centerpartiet, 1994.

Vägen vidare. Stockholm: Moderata samlingspartiet, 1995. (Motion 1994/95:Fi 210.)

C. Riksdagstryck (beteckningar inom parentes är partiernas egen numrering)

Motion 1994/95:U401 (c 011)

Motion 1994/95:U503 (fp 004)

Motion 1994/95:K224 (kds 502)

Motion 1994/95:U502

Motion 1994/95:K218 (v 616)

D. Tidningar och tidskrifter

a) nyhetsartiklar

Aktuellt i Politiken nr 8 1995.

Dagens Nyheter 27 november 1994; 7 mars, 12 mars, 14 mars, 23 mars, 4 april, 7 april, 9 april, 10 april, 6 maj, 9 maj och 20 juni 1995.

Kristdemokraten 13 januari 1995.

NU 23 februari 1995.

Svenska Dagbladet 2 september, 18 november, 28 december 1994; 7 januari, 16 januari, 3 mars, 15 mars, 23 mars, 25 mars och 31 maj 1995.

Sydsvenska Dagbladet 31 december 4 1994.

b) debattartiklar

af Ugglas, M, "Nygammalt s-tänkande i EU", i *Svenska Dagbladet*, 18 mars 1995.

- Alm, S m fl, "Tvåkammarsystem i Unionen ökar demokrati och inflytande", i *Norrköpings Tidningar*, 28 januari 1995.
- Gahrton, P, "Sveriges uppdrag i EU", i *Sydsvenska Dagbladet*, 8 januari 1995.
- Gahrton, P, "Danmark i EU – lärdomar för Sverige", i *Alternativet*, 12 januari 1995.
- Gahrton, P, "Stoppa EU-stormakten!", i *Dagens Nyheter*, 23 januari 1995.
- Gennser, M, "Flexibilitet och frivillighet bör råda i EU", i *Svenska Dagbladet*, 15 december 1994.
- Gustavsson, S, "United States of Europe?", i *Ordfront Magasin*, nummer 7, 1994, sid 32-38.
- Hagård, B, "Europas väg – och Sveriges", i *Borås Tidning*, 18 mars 1995.
- Hellström, M, "Sverige skall prioritera 'vardagsproblemen' i EU", i *Svenska Dagbladet*, 13 februari 1995.
- Kvist, K, "EU ger Sverige konflikter", i *Göteborgs-Posten*, 26 januari 1995.
- Lööw, M-L, "Överge enhällighet i utrikespolitiken!", i *Dagens Nyheter*, 5 maj 1995.
- Malmberg, F, "Ett tydligt ja-parti med visioner!", i *NU*, 13 april 1995.
- Ohly, L, "Säg nej till en europeisk förbundsstat", i *Nya Wermlands-Tidningen*, 3 mars 1995.
- Olsson, K E & Starrin K, "Mittenpolitiken är nödvändig i EU", i *Skånska Dagbladet*, 9 mars 1995.
- Peterson, T G, "Ryssland i Europa och Sveriges roll", i *Göteborgs-Posten*, 12 mars 1995.
- Samuelsson, D, Kullgren, Å & Svensson, M, "Makten över EU", i *Upsala Nya Tidning*, 4 januari 1995.
- Sjöstedt, J & Schyman, G, "Ökad demokrati behövs inom EU", i *Sydsvenska Dagbladet*, 14 mars 1995.
- Stenmarck, P, "Europaparlamentets makt bör inte stärkas ytterligare", i *Norrköpings Tidningar*, 28 mars 1995.
- Åström-Eklind, H, "Federalism, varför det?", i Kristdemokratisk debatt, nr 4